

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4/1'2019

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. № 1328 (економічні науки). Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 8 від 16 квітня

2019 р.) та Вченою Радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 9 від 18 квітня 2019 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 25.04.2019

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2019
© "Економіка. Фінанси. Право",
2019

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 4/1'2019

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 21 December 2015 № 1328 (economic sciences). Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences). Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

The journal has been assigned an International Identification Number ISSN 2409-1944.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with Tavrian National University after V.I. Vernadskyi and the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 8 dated April 16, 2019) and the Academic Council of the Tavrian National University after V.I. Vernadskyi (Protocol № 9 dated April 18, 2019). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 25.04.2019

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2019
© "Economics. Finances. Law",
2019

Typography: LLC "International Business
Center"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, д.е.н., керуючий партнер аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Ради Аудиторської палати України, член ФІБАУ

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), Заслужений працівник освіти України

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедрою менеджменту та міжнародних економічних відносин Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВІПО «Спілка аудиторів України»

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка

Прухівський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОНА

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, в.о. ректора Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"

Царенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., професор, завідувач кафедрою обліку та аудиту, Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Члени редакційної колегії з правових наук:

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, полковник поліції

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, економіко-правовий коледж, кафедра права

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, д.н.держ.упр., к.ю.н., доцент, завідувач кафедрою конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член відділу цивільно-правових наук Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор: Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Head of the Editorial Board of Economic Sciences:

Butynets Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Bondar Valerii Petrovych, Dr. Economics, managing partner of the audit firm "HLB UKRAINE", member of the Board of the Audit Chamber of Ukraine, member of the Ukrainian Federation of Professional Accountants and Auditors

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Vinichenko Ihor Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Economic Theory and Economics of Rural Economy Department of the Dnipro State Agrarian and Economic University

Datsii Oleksandr Ivanovych, Dr. Economics, Professor, Head of the of Finance, Banking and Insurance Department of the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM), Honored Worker of Education of Ukraine

Ivaniuta Vasyi Falymonovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Management Department, Poltava University of Economics and Trade

Klymenyuk Mykola Mykolaiovych, Dr. Economics, Professor, Head of the Management and International Economic Relations Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Neveliev Oleksandr Mykhailovych, Dr. Economics, Associate Professor

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Redko Oleksandr Yuriiiovych, Dr. Economics, First Vice-Rector for the scientific and pedagogical work, Professor, Academician of National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Suk Petro Leonidovych, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Accounting and Taxation Department of Separated Division of the National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine "Nizhyn Agrotechnical Institute"

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Associate Professor, acting Rector of the Higher Educational Institution "International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"

Tsarenko Oksana Viacheslavivna, Dr. Economics, Professor, Head of the Accounting and Audit Department of Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Head of the Editorial Board of Law Sciences:

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Members of the editorial board of Law Sciences:

Bychkova Svitlana Serhiivna, Dr. Law, Professor, Head of the Civil Law and Process Department of the National Academy of Internal Affairs, Colonel of the Police

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Economics and Law College, Law Department

Dzhuzha Oleksandr Mykolaiovych, Dr. Law, Professor, Chief Scientist of the Research and Development work organization Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine

Klymenko Olena Viktorivna, Dr. Public Administration, PhD Law, Associate Professor, Head of the Constitutional and International Law Department of the Taurian National University after V.I. Vernadskyi

Kopan Oleksii Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Lead Researcher of the Pre-trial Investigation Problems Scientific Laboratory of the Educational-Scientific Institute № 1

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, member of the Civil Law Sciences Department of the Private Law and Entrepreneurship Research Institute after Academician F.H. Burchak of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Associate Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Chief Editor

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Technical editor: Kutsiak Oleksandr Anatoliiovych

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

О.О. ГУЦАЛЕНКО, М.М. ПАВЛЮК. Сучасні тенденції розвитку тваринництва в Україні	6
В.І. БОРЩ, Т.О. КРУСІР. Інновації у ресторанному бізнесі	10
І.О. БАШИНСЬКА, С.Л. ТРУХАЧОВА. The impact of current trends in the global industry on the stuff of the enterprise	13
О.А. БАРАНІВСЬКИЙ. Стратегічні напрями розвитку транспортної системи України у контексті реалізації національної транспортної стратегії	16
Т.В. АВЕРІХІНА, М.Ю. ЄГОРОВ. Проблема оцінки інтелектуальних активів вищих навчальних закладів в Україні	21
О.В. КРУХМАЛЬ, В.О. ГАВРИЛЕНКО. Дослідження присутності іноземного капіталу в банківській системі України	24
І.О. ПАВЛЮК. Чинники, що впливають на прибуток сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах	30
І.Ю. ШЕВЧЕНКО. Гармонізаційна модель формування державної стратегії розвитку автомобілебудування	34
І.І. СУХОВЕТРУК. Визначення поняття «реальний сектор економіки» та підходи стосовно розуміння суті фінансового потенціалу реального сектору економіки регіону	39
Г.С. ГУРІНА. Стратегічні напрями розвитку експортного потенціалу авіаційного комплексу при зміні економічного та політичного вектору	43
Є.І. САДОВЕНКО. Місце вторинного ринку у структурі ринку цінних паперів	46

CONTENTS

<i>O.O. HUTSALENKO, M.M. PAVLIUK.</i> Modern trends for development of animal in Ukraine	6
<i>V.I. BORSHCH, T.O. KRUSIR.</i> Innovations in the restaurant business	10
<i>I.O. BASHYNSKA, S.L. TRUKHACHOVA.</i> The impact of current trends in the global industry on the stuff of the enterprise	13
<i>O.A. BARANIVSKYI.</i> Strategic directions for development of the Ukraine's transport system in the context of implementation of the national transport strategy	16
<i>T.V. AVERIKHINA, M.Y. YEHOOROV.</i> The problem of intellectual assets assessment for higher educational institutions in Ukraine	21
<i>O.V. KRUKHMAL, V.O. HAVRYLENKO.</i> Investigation of attribution of foreign capital in the banking system of Ukraine	24
<i>I.O. PAVLIUK.</i> Factors affecting the profit of agricultural enterprises in modern conditions	30
<i>I.Y. SHEVCHENKO.</i> Harmonization model for the formation of the state strategy of the automotive industry development	34
<i>I.I. SUKHOVETRUK.</i> Definition of the concept «real sector of the economy» and approaches to defining the financial potential in the real sector of economy of the region	39
<i>H.S. HURINA.</i> Strategic directions of development of export potential of the aviation complex in change of economic and political vector	43
<i>Y.I. SADOVENKO.</i> Secondary market place in the securities market structure	46

ГУЦАЛЕНКО
Оксана Олександрівна

УДК 636.03

ПАВЛЮК
Микола Миколайович
nik.pavlyuk@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

к.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Вінницький
національний аграрний
університет

MODERN TRENDS FOR DEVELOPMENT OF ANIMAL IN UKRAINE

аспірант, Вінницький
національний аграрний
університет

HUTSALENKO Oksana Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Head of department, Vinnytsia National Agrarian University

PAVLIUK Mykola Mykolaiovych – postgraduate student, Vinnytsia National Agrarian University

Розвиток тваринництва в Україні останніми десятиріччями характеризується значним зменшенням величини поголів'я тварин, скороченням площ під кормовими культурами, спадом обсягів виробництва тваринницької продукції, структурними зрушеннями в організації, розміщенні та спеціалізації тваринницьких галузей. У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку та стан галузі тваринництва в Україні, досліджено динаміку економічних показників, та запропоновано заходи стосовно підвищення економічної ефективності галузі на перспективу. Узагальнено основні підходи до вирішення проблем розвитку тваринництва. Визначено особливості та обсяги державної підтримки розвитку тваринництва. Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму державної підтримки тваринницьких галузей.

* * *

Развитие животноводства в Украине в последние десятилетия характеризуется значительным уменьшением величины поголовья животных, сокращением площадей под кормовыми культурами, спадом объемов производства животноводческой продукции, структурными сдвигами в организации, размещении и специализации животноводческих отраслей. В статье рассмотрены современные тенденции развития и состояние отрасли животноводства в Украине, исследована динамика экономических показателей, и предложены меры по повышению экономической эффективности отрасли на перспективу. Обобщены основные подходы к решению проблем развития животноводства. Определены особенности и объемы государственной поддержки развития животноводства. Обоснованы направления совершенствования механизма государственной поддержки животноводческих отраслей.

* * *

An undeniable fact is the importance of national food security and export potential of the country. The livestock sector, which provides consumers with valuable food products, plays an important role in this mission of the state. Therefore, the state of development of this branch of agriculture is relevant and belongs to the priorities of the state's agrarian policy. Livestock is considered as a strategically important branch in the general structure of agricultural production. State support for the development of the livestock sector will enable the population of the country to produce high-quality domestic produce. The article describes the main sub-sectors of animal husbandry in Ukraine, provides quantitative and qualitative indicators of their development, dynamics of changes in the field of animal husbandry, focusing on problematic issues.

The development of livestock farming in Ukraine in recent decades has been characterized by a significant decrease in the size of livestock, reduction of areas under fodder crops, declining volumes of livestock production, structural changes in the organization, placement and specialization of livestock industries.

The article deals with current trends in the development and state of the livestock industry in Ukraine, the dynamics of economic indicators is investigated, and measures are proposed to increase the economic efficiency of the industry in the future. The main approaches to solving problems of livestock development are generalized. The features and volumes of state support for livestock development are determined. The directions of improvement of the mechanism of state support of livestock industries are substantiated.

The barriers that hinder successful development and functioning are identified livestock farming in Ukraine, and the main strategic ones are indicated the directions of development of the industry, on which it is necessary to orient their activity to agricultural enterprises to ensure profitability and long-term development.

Ключові слова: тваринництво; розвиток галузі; ринок продукції; конкурентоспроможність; продукція тваринництва

Ключевые слова: животноводство; развитие отрасли; рынок продукции; конкурентоспособность; продукция животноводства

Keywords: animal husbandry; industry development; product market; competitiveness; livestock products

ВСТУП

Тваринництво є важливою галуззю національної економіки, яка забезпечує населення продуктами харчування, переробну промисловість – сировиною, а також сприяє створенню необхідних державних резервів тваринницької продукції, інтенсивному використанню земельних ресурсів.

Проте фактичний стан галузі нині не відповідає її потенційним можливостям і потребує додаткової уваги з боку держави.

Однак, незважаючи на певні позитивні зрушення, у тваринництві існує також низка проблем, які потребують вирішення. Це і недостатня кормова база, і здебільшого низька якість продукції, і відсутність стабільності у державній підтримці сільгоспвиробників, непрогнозована цінова політика, нерозвинений експортний потенціал, і, як наслідок, відсутність ринків збуту тощо. Усе це негативно позначається на галузі і, зокрема, на можливості залучення інвестицій.

У сьогоденних умовах невизначеності, розвитку соціально-економічних диспропорцій, політичної та

економічної кризи в Україні, яка розпочалася у 2013 р., а також військового конфлікту у нашій країні назріла потреба в упорядкуванні, визначенні, конкретизації ідей теорії та практики стосовно розвитку галузі тваринництва та інвестиційної привабливості для інвестора.

Проблемі розвитку тваринництва в Україні та ефективності функціонування галузі присвячені наукові дослідження вітчизняних вчених: С.П. Азізова, В.Г. Андрійчука, В.І. Аранчій, В.І. Бойка, О.М. Бородіної, М.В. Зубця, С.М. Кваші, О.В. Мазуренка, П.Т. Саблука, О. М. Шпичака та інших.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у даному напрямку, а також враховуючи специфічність галузі та кризову ситуацію, у якій вона знаходиться сьогодні, питання становлення і розвитку тваринницької галузі не втрачають своєї актуальності.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є аналіз сучасного стану тваринництва як стратегічно важливої галузі у загальній структурі сільськогосподарського виробництва та обґрунтування потреби у державній підтримці її розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження були використані наступні методи: табличний, статистичний, метод наукової абстракції.

РЕЗУЛЬТАТИ

До складу тваринництва України входить скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство та менш поширені кролеводство, рибицтво, бджільництво, звірівництво та інші. Скотарство як найбільш складна і надзвичайно важлива галузь сільського господарства є найважливішим індикатором стану тваринницької галузі [5, с. 19].

Вона ґрунтується на розведенні великої рогатої худоби. У галузі зосереджено 65 % умовного продуктивного поголів'я худоби. Головна її продукція – м'ясо і молоко. Залежно від того визначають такі напрями спеціалізації скотарства: молочний, молочно-м'ясний, м'ясний і м'ясомолочний [4]. В Україні найпоширенішими є червона степова, чорно-ряба та сментальська породи великої рогатої худоби. В окремих областях і районах поширені лебединська, бура карпатська, червона поліська, українська білоголова породи.

Так, протягом останніх років поголів'я ВРХ ско-

ротилося майже у 7 разів, у тому числі корів у 4 рази (табл. 1). Якщо аналізувати виробництво м'яса, то з даних державної статистичної служби ми можемо побачити, що воно зменшилось майже у 5,5 разів, а виробництво молока зменшилось фактично у 2 рази з початку незалежності нашої країни. Але якщо брати до уваги аналіз скотарства за останні роки, то падіння відбувається у незначній кількості протягом року, в діапазоні 3-10 %. Однією з ефективних галузей тваринництва є свинарство. Воно забезпечує населення цінними продуктами харчування, такими, як м'ясо, сало.

Галузь свинарства виділяється високим забійним виходом: у молодняка він становить 70-75 %, у дорослих тварин – 80-85 %. Свиняче м'ясо відрізняється великим вмістом повноцінного і легкозасвоюваного білка і незамінних амінокислот. Перетравність свинячого м'яса в організмі людини становить 90-95 %, а свинячого жиру – 97-98 %. За калорійністю свинина значно перевершує яловичину і баранину. У 1 кг свинини середньої якості міститься близько 2500 калорій, а в 1 кг яловичини – тільки 1500 калорій [1, с. 12].

Для свиней характерні скороспілість та багатоплідність, які дають можливість за короткий період отримати від них значно більше м'яса, ніж від інших видів сільськогосподарських тварин. Тому не випадково свинарство вважають галуззю великих можливостей.

В Україні на 1 січня 2018 р. налічувалося 6109,9 тис. гол. свиней (рис. 1). Не оминула криза і свинарство. Якщо порівнювати поголів'я свиней від 1991 р. і до 2018 р. то кількість поголів'я зменшилося у своїй кількості в 3,2 рази. Якщо аналізувати дані за останні роки, то поголів'я зменшується з кожним роком у середньому на 10 %. Як наслідок, об'єми виробленого м'яса впали фактично у 2 рази за період з 1991-2018 рр.: з 1576,3 тис. т. до 735,9 тис. т. відповідно.

Провідні позиції у галузі тваринництва на сьогодні займає птахівництво. Народного господарського значення птахівництва визначається його можливістю постачати цінні продукти харчування – яйця і м'ясо, які характеризуються високою поживністю, відмінними дієтичними і смаковими якостями. Побічну продукцію птиці ефективно використовують у народному господарстві. Так, пух і пір'я є цінною сировиною для легкої промисловості. В Україні вирощують курей, індичок, качок, гусей, цесарок, перепілок та ін.

Таблиця 1

Динаміка розвитку скотарства за період 1991-2018 рр.
[побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р.]

Роки	1991 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 1991 р.
ВРХ усього тис. гол	24623,4	3884,0	3750,3	3682,3	3530,8	Зменшення у 6,97 рази
У т.ч. корів, тис. голів	8378,2	2443,0	2166,5	2108,9	2017,8	Зменшення у 4,15 рази
Виробництво м'яса, тис. т.	1985,4	412,7	384,1	375,6	363,5	Зменшення у 5,46 рази
Виробництво молока, тис. т.	21123,4	11132,8	10615,1	10318,5	10280,5	Зменшення у 2,05 рази

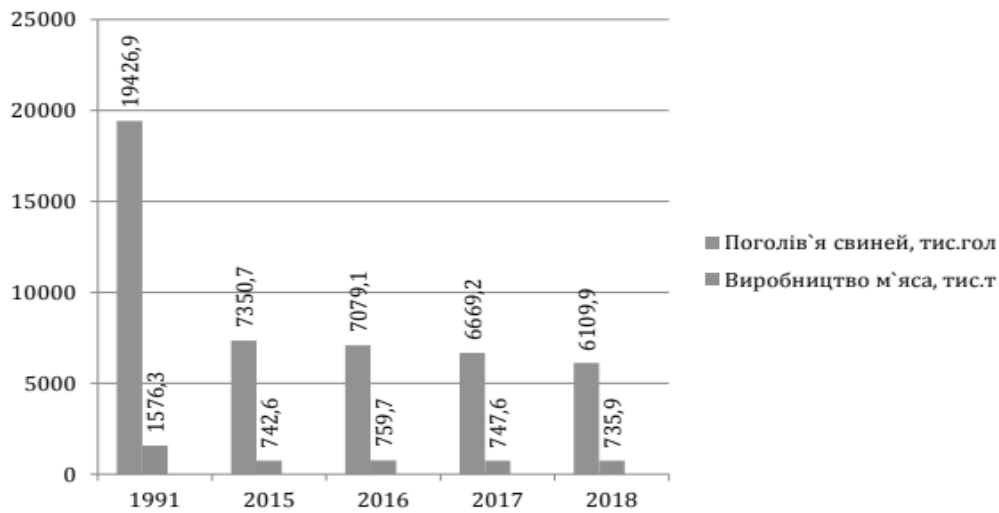

Рис. 1. Динаміка розвитку свинарства за період 1991-2018 рр.
[побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р.]

Як свідчать дані табл. 2, загальна кількість птиці в Україні, починаючи з 1991 р. і закінчуючи 2018 р., зменшилась на 16,8 %. Але, якщо аналізувати дані останніх років, то кількість птиці в країні змінюється в межах 1-1,5 %. Прогрес у птахівництві багато в чому залежить від селекційної роботи, спрямованої на створення і вдосконалення існуючих порід, ліній і кросів птиці. Велике значення мають також повноцінна і зба-

лансована годівля, впровадження в галузь нових високо-ефективних і ресурсозберігальних технологій. Експерти вважають, що успіх у виробництві м'яса птиці на 40 % залежить від селекції, на 30 % – від технології і на 30 % – від годівлі. Таким чином, частка чинників середовища (система утримання, умови годівлі, параметри мікро-клімату тощо) становить близько 60 %, а спадкових (порода, лінія, крос, стать) – 40 % [3].

Таблиця 2

Динаміка розвитку птахівництва за період 1991-2018 рр.
[побудовано за даними збірника «Тваринництво України», 2018 р.]

Роки	1991 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 1991 р. у %
Птиця тис. гол	246104,2	213335,2	203986,2	201668,1	204830,9	83,2
Виробництво м'яса, тис. т.	708,4	1164,7	11437,	1166,8	1184,1	167,2
Виробництво яєць, тис. т.	16286,7	19587,3	16782,9	15100,4	15505,8	95,2

Важливим фактором розташування птахівництва є орієнтація на споживача. Тому найвища концентрація поголів'я птиці спостерігається в приміських АПК. Висока концентрація спостерігається також у лісостепу і в степу, де птахівництво орієнтується на виробництво зерна (концентрованих кормів) [2, с. 224].

Сьогодні на ринку ситуація з виробництвом та реалізацією тваринницької продукції залишається досить складною. Невирішеною є проблема забезпечення м'ясом та м'ясними продуктами власного виробництва. Значно знизився рівень споживання цієї продукції у розрахунку на одну особу. У зіставленні з європейцем чи американцем, українець у середньому за рік споживає їх у 2 рази менше.

Але загальний потенціал споживчого попиту на сьогодні є значно більшим. Підвищення рівня вживання тваринницької продукції до рекомендованих Українським науково-дослідним інститутом харчування норм споживання основних продуктів дало б можливість підвищити сумарний обсяг споживчого попиту в декілька разів.

Зважаючи на ситуацію, що склалась у сільському господарстві та в тваринництві зокрема, НААН України

спільно з ННЦ «Інститут аграрної економіки» розробила проект стратегії розвитку сільського господарства України на період до 2020 р. Стратегією передбачається доведення споживання продукції тваринництва на одну особу до науково обґрунтованого рівня: м'яса – до 91,0 кг у 2020 р. (при нормі споживання – 80 кг); молока – 375 кг відповідно (при нормі 380); яєць – до 300 шт. (при нормі 290 [6]. Проте, незважаючи на певні позитивні зрушення, в тваринництві існує також низка проблем, які потребують вирішення. Це і недостатня кормова база, і здебільшого низька якість продукції, і відсутність стабільності у державній підтримці сільгоспвиробників, непрогнозована цінова політика, нерозвинений експортний потенціал і, як наслідок, відсутність ринків збуту тощо. Усе це негативно позначається на галузі і на можливості залучення інвестицій зокрема. Частковому вирішенню зазначених проблем може сприяти створення і розвиток вертикально інтегрованих аграрних холдингів, які б організаційно пов'язували усі етапи бізнесу від вирощування зернових культур, виготовлення комбікормів, відгодівлі тварин, переробки м'яса і молока до їх реалізації через власні збутові мережі. Іншими

напрямами, які потребують значної уваги і підтримки з боку держави, є відродження племінної справи і розвиток селекційних програм, сприяння створенню кооперативів у молочному скотарстві, посилення ветеринарно-санітарного контролю, розробка нових і сприяння дотриманню існуючих стандартів, обов'язкове виконання вимог яких забезпечило б надходження на ринок дійсно якісної і конкурентоспроможної продукції.

ВИСНОВКИ

Отже, до актуальних напрямів розвитку тваринництва належить збільшення виробництва продукції за рахунок підвищення рівня реалізації генетичної здібності тварин та збільшення поголів'я великої рогатої худоби, свиней та птиці. Необхідно відновити та розвивати племінну базу вітчизняного тваринництва і матеріально зацікавити племінні господарства вирощувати високоякісних тварин, з урахуванням сучасних методів його оцінки.

Незважаючи на неабиякий потенціал України в розвитку тваринництва, а саме: наявність сприятливих природно-кліматичних, земельних, трудових ресурсів тощо, ця галузь сільського господарства перебуває у досить важкому стані. В умовах світової кризи вітчизняне тваринництво потребує ще більш ефективного державного захисту.

Тому, на думку авторів, проаналізувавши ситуацію розвитку галузі тваринництва, можна зробити висновки про негативні тенденції в розвитку скотарства: скорочення поголів'я тварин, вагоме зниження продуктивності худоби, погіршення її якісного складу. Звичайно, ці обставини призвели до погіршення якості продукції ВРХ та зменшення об'ємів виробництва, а звідси і споживання цінних продуктів харчування. Тваринники при нерентабельному виді бізнесу розраховують на значну підтримку з боку держави. Але, як свідчить досвід досліджень, велика фінансова підтримка з боку держави не є гарантом успішності як у виробництві продукції ВРХ, так і тваринництва загалом.

Список використаних джерел

1. Волощук В.М. Стан і перспективи розвитку галузі свинарства. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 2. С. 17- 20.
2. Дорогунцов С.І., Пітюренко Ю.І., Олійник Я.Б. Розміщення продуктивних сил України: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2000. С. 364.
3. Задорожній А.А., Туринський В.М. Тенденції розвитку племінного птахівництва. *Сучасне птахівництво*. 2012. № 2. С. 10-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sps_2012_2_4.
4. Месель-Веселяк В.Я., Мазуренко О.В. Розвиток м'ясо-

продуктового підкомплексу України. Київ: ННЦ ІАЕ, 2004. С. 198.

5. Пуцентайло П.Р. Особливості функціонування галузі м'ясного скотарства в умовах кризи. *Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія "Люкс", 2010. № 2 (10). 446 с.

6. Стратегія розвитку сільського господарства України на період до 2020 року: Проект. Київ, 2012. URL: http://iae.faa.org.ua/images/iae/strateg_agro_print0.pdf.

7. Хомовий С.М. Основні тенденції розвитку виробництва і реалізації продукції тваринництва в Україні: зб. наук. праць за матер. Міжнародної науково-практичної конференції "Ринкова трансформація національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики". *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2010. № 99. С. 347-351.

8. Чернюк Л.Г. Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2011. № 1 (48). С. 252-256.

References

1. Voloshchuk V.M. Status and prospects of the pig industry. *Bulletin of Agrarian Science*. 2014. № 2. pp. 17-20 (in Ukrainian).
2. Dorohuntsov S.I., Pitiurenko Yu.I., Oliinyk Ya.B. Placement of productive forces of Ukraine: tutorial. Kyiv: KNEU, 2000. P. 364 (in Ukrainian).
3. Zadorozhnyi A.A., Turynskiy V.M. Trends in the development of breeding poultry. *Contemporary Poultry Farming*. 2012. № 2. pp. 10-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sps_2012_2_4 (in Ukrainian).
4. Mesel-Veseliak V.Ya., Mazurenko O.V. Development of the meat-stuff subcomplex of Ukraine. Kyiv: NSC IAE, 2004. P. 198 (in Ukrainian).
5. Putsenteilo P.R. Peculiarities of the Operation of the Meat Livestock Industry in the Conditions of the Crisis. *Collection of science works of the Tavria State Agrotechnological University (economical sciences)*. Melitopol: publishing house Melitopol typography "Liuks", 2010. № 2 (10). 446 p. (in Ukrainian).
6. Strategy of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020: Project. Kyiv, 2012. URL: http://iae.faa.org.ua/images/iae/strateg_agro_print0.pdf (in Ukrainian).
7. Khomovyi S.M. Main tendencies of development of production and sale of livestock products in Ukraine. *Collection of sciences works for materials of International scientific and practical conference "Market transformation of the national economy: achievement of the theory and problems of practice"*. *Bulletin of Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture. Series: Economic sciences*. 2010. № 99. pp. 347-351 (in Ukrainian).
8. Cherniuk L.H. Transformation processes in the economy of Ukraine and its regions: problems and perspectives. *Collection of scientific works of VNAU. Series: Economic Sciences*. 2011. № 1 (48). pp. 252-256 (in Ukrainian).

БОРЩВікторія Ігорівна
vikoriyaborshch@gmail.com

УДК 640.43:005.591.6 (477)

КРУСІР

Тетяна Олександрівна

ІННОВАЦІЇ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ**INNOVATIONS IN THE RESTAURANT BUSINESS**к.е.н., доцент кафедри, Одеський
національний університет імені
І.І. Мечниковастудент, Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова**BORSHCH Viktoriia Ihorivna** – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National University after I.I. Mechnykov**KRUSIR Tetiana Oleksandrivna** – student, Odesa National University after I.I. Mechnykov

У статті особливу увагу приділено інноваційним аспектам діяльності підприємств ресторанного бізнесу. Відмічені зміни, що відбуваються в сучасному ресторанному бізнесі. Центральне місце у статті займає інноваційна діяльність і інноваційні технології, що використовуються на підприємствах індустрії харчування, які відкривають нові можливості для підвищення ефективності праці, підвищення якості надання послуг та залучення нових клієнтів. Також досліджено сучасні інновації, що впроваджуються на світовому ринку ресторанного бізнесу, який виявляє успішність в рішенні завдань інноваційного розвитку підприємств цієї сфери з урахуванням основних тенденцій розвитку науки і техніки.

* * *

В статье особое внимание уделено инновационным аспектам деятельности предприятий ресторанного бизнеса. Отмечены изменения, происходящие в современном ресторанном бизнесе. Центральное место занимает инновационная деятельность и инновационные технологии, используемые на предприятиях индустрии питания, которые открывают возможности для повышения эффективности труда, улучшения качества предоставляемых услуг и привлечения новых клиентов. Также исследованы современные инновации, внедряемые на мировом рынке ресторанного бизнеса, который выявляет успешность в решении задач инновационного развития предприятий данной сферы с учетом основных тенденций развития науки и техники.

* * *

Restaurateurs know that only 20% of regular visitors are able to provide 80% of profit (rule of Pareto). Stylish interior and quality delicious meal are not enough to retain regular visitors and attract new in the conditions of hard competition. In these situation innovations in restaurant business come to the assistance – interesting marketing ideas for which customers want to come more and more exactly in this restaurant.

The main purpose of this paper is to analyze the role of innovation in the restaurant business. The main methods of research are theoretical analysis of the literature on the problem being investigated, as well as methods of formal logic, namely observation, analysis and synthesis.

The article highlights the changes taking place in the modern service sector, innovative activities and innovative technologies used in the food industry, which open up opportunities to improve labor efficiency and to attract new customers. In this regard, the various types of innovations existing in the world market of restaurant business which reveals the success in solving the problems of innovative development of enterprises in restaurant business, taking into account the main trends in the development of science and technology are analyzed. In the paper the authors have considered, such innovations in the restaurant business, as food moulage, augmented reality and interactive boards. Also, such specific technological innovations are used in restaurant business, as robots and smart-kitchens. Problems with meal delivery could be decided by use of vending machines.

As we see, there are a lot of ways to use new technologies in restaurant business, but it is important to understand that modern customers are becoming more advanced, accustomed to using new technologies, open to innovations and new consumption patterns. Therefore, restaurateurs should also get used to new technologies and implement them in their business. But by themselves, new technologies in restaurants are not a panacea that solves all the problems. Innovations in restaurants are a tool that creates new opportunities.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, якість послуги, ресторан, ресторанний бізнес**Ключевые слова:** инновация, инновационная деятельность, качество услуги, ресторан, ресторанный бизнес**Keywords:** innovation, innovative activity, service quality, restaurant, restaurant business**ВСТУП**

Останнім часом про інновації у ресторанах згадують дуже часто. Спочатку це були всім відомі системи автоматизації, наприклад Iiko, Tillypad, 1С та інші. І досить довгий час ці системи були свого роду

новинками в ресторанах.

Але останнім часом з'явилося досить багато інших проектів, які як разом з системами автоматизації, так і самостійно покликані вирішувати для ресторатора ті або інші завдання та спрямовані на підвищення ефек-

тивності існуючих бізнес-процесів та проектів і, навіть формувати нові. Це і системи аналітики, і системи бронювання, програми лояльності, навчання персоналу, системи для відтворення музики та електронний документообіг. Такі інновації часто представлені у вигляді «стартапів». Цих «стартапів» досить багато, більше 120 в Україні та країнах СНД. Але порівняно з США, де подібний ринок проектів налічує більше 1500 на рік, то, звичайно, очевидно, – нам є куди рости.

Але об'єктивно: світ навкруги нестримно змінюється, агресивний розвиток інновацій вносить свої корективи у гостьові моделі – це з одного боку, а з іншого – гості, споживачі, ЗМІ стають досить гнучкими, готовими до нового досвіду, новим моделям споживання та інновацій. Якщо ресторатор бажає бути в тренді, йому необхідно, розвиватися та надавати своїм клієнтам сучасні сервіси, до яких вони звикають в інших сферах. Це означає, що рестораторам необхідно бути дуже уважними до інновацій, що постійно з'являються на споживчому ринку, та готовими до їх безперервної імплементації у діяльність свого бізнесу.

МЕТА РОБОТИ

Основною метою статті є аналіз ролі інноваційної діяльності у ресторанному бізнесі. Основними методами дослідження є теоретичний аналіз літератури з проблеми, що досліджується, а також методи формальної логіки, а саме спостереження, аналізу та синтезу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інновації – це один із основних двигунів ресторанного бізнесу. Якість їжі та обслуговування вже не є єдиними чинниками розвитку ресторанного бізнесу. В останні роки інновації суттєво змінили індустрію громадського харчування. Ця проблематика дуже часто розглядається як практиками, так і теоретиками у сфері організації ресторанного бізнесу. Багато представників цієї сфери готові запропонувати значну кількість інноваційних ідей, наприклад, В.А. Привалов та А.Н. Казак розглядають впровадження у ресторанний бізнес вітрини з муляжами страв меню. Ця інновація полягає в тому, щоб показати своє меню клієнтам з вітрини ресторану. Як відомо, це практично нереально зробити за допомогою готових страв. Фотографії страв, навіть найякісніші, також не зможуть впоратися з цим завданням. Отже, муляжі страв є найбільш практичним варіантом вирішення цієї проблеми.

В Японії одним із провідних методів залучення клієнтів до ресторану є оформлення вітрин і прилавків муляжами страв. Муляжі страв і продуктів – потужний психологічний інструмент впливу на підсвідомість людини, що збуджує апетит. Вітрина ресторану, оформлена наочним меню, перетворює звичайних перехожих у відвідувачів і збільшує продажі вже з першого дня її використання.

Однією з недавніх інновацій у сфері відображення меню ресторану стало використання доповненої реальності. Це дає можливість на смартфоні гостя при наведенні камери на певну мітку показати 3d-модель страви, що дозволяє розглянути її з усіх боків і прийняти рішення про доцільність її купівлі. Звичайно, поки що ці технології не дуже розвинені, але, наприклад, для віддаленого замовлення банкету, де гість може заздале-

гідь подивитися, як виглядає страва без дегустації і відвідування ресторану, рішення доповненої реальності цілком може бути корисне.

Ще одним рішенням проблеми реклами страв меню ресторану. Коли відвідувач робить замовлення безпосередньо у ресторані, він звик бачити, як офіціант записує все у блокнот, а потім приносить страви. Але іноді трапляється так, що офіціант приносить зовсім не те, що було замовлено. Завдяки використанню можливостей інтерактивного столу, таких ситуацій не виникне. Ця сучасна мультимедійна модель дозволяє уважно вибрати страву, ознайомитися з необхідною інформацією про неї, зробити миттєве замовлення, яке відправиться відразу на кухню, змінити оформлення самого столу, проглянути відеоролики або включити онлайн-трансляцію приготування замовленої вечері. По суті, відвідувач ресторану знаходиться на самообслуговуванні, що в разі скорочує час, витрачений на виконання одного замовлення [2, с. 24-25].

Іншим проявом інновації в ресторанному бізнесі є використання роботів. Одним з таких прикладів є сучасна концепція доставки піци, відкрита в Каліфорнії. Унікальність цієї піцерії полягає в розвитку технології приготування на два етапи. Перший – це безпосередньо робота з піцою, а саме з її приготуванням. На цьому етапі робот «розкочує» соус по піці і закладає її в піч, а також ріже на рівні шматочки. Але найцікавіше починається далі. На другому етапі піца потрапляє у спеціальний фургон з розміщеними «розумними шафами», у яких відбувається остаточний процес приготування піци, де система аналізує шлях до адреси доставки і починає «доготування» піци у процесі доставки. Таким чином, клієнт отримує піцу, зроблену «під двері».

Окрім зручностей, які надають інновації гостям, вони здатні істотно економити витрати на робочу силу, а також краще організувати роботу ресторану. Наприклад, вендінгові машини перейшли на абсолютно новий етап розвитку. Через такі прилади можна придбати не просто каву і газовані напої, але й свіжі готові страви. У США компанія Sprinkles використовує вендінгові машини для поширення своїх кексів 24 години на добу. MooBella Ice Creamery Machine здатна приготувати 96 різних комбінацій морозива, обробляючи кожне замовлення за 40 секунд. Вендінгові машини дають можливість багатьом компаніям поширювати свою їжу і напої у вигідному місцезнаходженні [1, с. 404-405].

Облаштуванню smart-кухні відтепер надають велике значення. За допомогою Momentum machines ресторани вже зараз можуть зробити часткову заміну кухарів устаткуванням. Спеціальні машини дозволяють готувати до 360 бургерів за годину, при цьому нарізка овочів, а також прожарення м'яса здійснюється без участі людини. При цьому гарантується дотримання порційних стандартів і максимально точна калькуляція страв.

Цифрове управління також стає популярним у ресторанному бізнесі. Деякі технології відстежують витрати, формують робочий розклад і надають до нього доступ, а також сканують штрих-коди при проведенні інвентаризації. HotSchedules – це хмарний додаток, інтегрований в систему касових терміналів, який здійснює управління персоналом і обробку документації,

може скласти робочий розклад і розіслати його персоналу. При цьому, будь-який співробітник може «переставити» свою зміну через мобільний додаток або онлайн. Результати дослідження компанії Workforce Insight показали, що ресторани швидкого харчування економлять від 4 до 6 годин за тиждень завдяки складанню розкладу за допомогою цифрових технологій. Ці системи дозволяють закладам наймати і навчати нових співробітників і не витрачати час на низькоефективну паперову роботу [3].

Представлені вище інновації для підприємств ресторанного бізнесу надають переваги, як ми можемо бачити, не тільки виробникам, але й споживачам. Для споживачів вони задовольняють потребу у харчуванні та проведенні дозвілля, а виробникам збільшують прибуток.

Отже, сучасні інновації у ресторанному бізнесі направлені на: забезпечення максимальної зручності гостям, підвищення якості сервісу, поліпшення організації роботи ресторану та істотну економію витрат на робочу силу. Ми можемо стверджувати, що найбільш перспективною галуззю для розвитку інноваційною діяльністю є галузь ресторанного господарства. Цьому сприяють висока динаміка росту і якісні зміни в розвитку ринків послуг підприємств ресторанного бізнесу. Інноваційні процеси в сфері ресторанного господарства в нашій країні, пов'язані з нововведеннями у системі товароруку, перебудовою оптового ланцюга, інноваціями у роздрібній торгівлі і маркетингу взаємовідносин з покупцями, на відміну від розвинених країн світу, які вже пройшли цю стадію розвитку.

ВИСНОВКИ

Засобів застосування нових технологій дуже багато, але важливо розуміти, що сучасні клієнти стають більш розвиненими, звикають користуватися новими техно-

логіями, відкриті до інновацій і нових моделей споживання. Тому рестораторам треба також звикати до нових технологій и впроваджувати їх у своєму бізнесі. Але самі по собі нові технології в ресторанах не є панацеєю, яка вирішує всі проблеми. Інновації в ресторанах – це інструмент, що створює нові можливості.

Необхідність впровадження інновацій у ресторанному бізнесі зумовлена, перш за все, нетривалим життєвим циклом ринку ресторанних послуг та, по-друге, – підвищенням рівня конкурентоспроможності підприємства. Хоча тенденція впровадження інновацій для підприємств, які знаходяться на території України, бажає бути кращою, проте інновації для підприємств ресторанного господарства є головним фактором забезпечення конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Давидова О.Ю., Полостяна Н.В. Інформаційно-комп'ютерні інновації в ресторанному бізнесі. Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. 2015. № 106. С. 403-408.
2. Привалов В.А., Казак А.Н. Инновации в ресторанном бизнесе. Таврический научный обозреватель. 2016. № 1. С. 24-25.
3. Инновации в ресторанном мире: веб-сайт. URL : https://reston.ua/kyiv_topics/8

References

1. Davydova O.Yu., Polostiana N.V. Information and computer innovations in the restaurant business. Komunalne hospodarstvo mist. Naukovo-technichniy zbirnyk. 2015, № 106. pp. 403-408 (in Ukrainian).
2. Privalov V.A., Kazak A.N. Innovations in the restaurant business. Taurian scientific observer. 2016, № 1, pp. 24-25 (in Russian).
3. Innovations in the restaurant world: website. URL: https://reston.ua/kyiv_topics/8 (in Russian).

БАШИНЬСКА

Ірина Олександрівна
i.bash@ukr.net

УДК 338.242

THE IMPACT OF CURRENT TRENDS IN
THE GLOBAL INDUSTRY ON THE STUFF
OF THE ENTERPRISE

ТРУХАЧОВА

Софія Леонідівна
sonya79624@gmail.comк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ
РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
НА ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВАстудент, Одеський національний
політехнічний університет

BASHYNSKA Iryna Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University

TRUKHACHOVA Sofiia Leonidivna – student, Odesa National Polytechnic University

Introduction. Modern world leaders are already actively preparing for a new era – the Fourth Industrial Revolution, which is based on the concept of fully networked and adaptive production with intelligent systems. However, in order to use the full potential of it, changes in the labor market are needed in accordance with changing requirements and, since it is people who are the key success factors.

Purpose. The purpose of the article is to study the impact of Fourth Industrial Revolution in the global industry on the staff of the enterprise.

Results. The universal nature of the new industrial model proposed by the Fourth Industrial Revolution, opens up the opportunity for a new industrial revolution, as a result of which the Fourth Industrial Revolution will become a new global industrial milestone and a standard for the development of the real sector of the economy all over the world. The future is for superprofessional skills and abilities. These skills are universal and important for specialists in various industries. Mastering them allows the employee to increase the efficiency of professional activity in industry, and also makes it possible to move between sectors, while maintaining his relevance. The FIR will affect absolutely all industries, but our research is devoted to new professions in the industry. Accordingly, through the prism of industry, we will consider changes in the professions. The most significant changes are expected in robotics and engineering. The following occupations are expected: Industrial robotics designer, Designer ergonomist, Operator of multifunctional robotic systems, Engineer composer, Home robots' designer, Medical robots' designer, Child robot's designer and Robots neuro-interface designer. At the intersection of management and production may cause such professions: Production coordinator in distributed communities, Trendvotcher / Forsyter, Cross-cultural communication manager, Moderator user communities, Online sales manager.

Conclusion. The Fourth industrial revolution will substantially change all spheres of life, including professional ones. As the study showed, the future of interdisciplinary professions. Employees get many benefits and comfort with a new way of working, but learning will be needed during a professional life, so the company needs strong partners. For a successful path to FIR, there are a variety of opportunities for lifelong learning and organization of work that contributes to learning. Both professional and academic training require a continuous dialogue between industry, politics and society to constantly evolve and adapt.

* * *

Вступ. Сучасні світові лідери вже активно готуються до нової ери – Четвертої промислової революції, яка базується на концепції повністю мережевого та адаптивного виробництва з інтелектуальними системами. Однак, щоб використувати весь її потенціал, потрібні зміни на ринку праці відповідно до мінливих вимог, оскільки саме люди є ключовими факторами успіху.

Метою статті є вивчення впливу Четвертої промислової революції у світовій промисловості на персонал підприємства.

Результати. Універсальний характер нової промислової моделі, запропонованої Четвертою промисловою революцією, відкриває можливість для нової промислової революції, в результаті якої Четверта промислова революція стане новою глобальною промисловою віхою і стандартом для розвитку реальної промислової революції у секторі економіки в усьому світі. Майбутнє за надпрофесійними навичками і здібностями. Ці навички є універсальними і важливими для фахівців різних галузей. Освоєння їх дозволяє працівникам підвищити ефективність професійної діяльності в промисловості, а також дає можливість переходити між секторами, зберігаючи при цьому свою актуальність. ЧПР вплине абсолютно на всі галузі, але наші дослідження присвячені новим професіям у промисловості. Відповідно, через призму промисловості ми будемо розглядати зміни в професіях. Найбільш значні зміни очікуються в робототехніці і машинобудуванні. Очікується поява наступних професій: дизайнер промислової робототехніки, конструктор ергономіст, оператор багатофункціональних робототехнічних систем, інженер-комполитор, дизайнер домашнього робота, дизайнер медичних роботів, проектувальник дитячої робототехніки і дизайнер нейроінтерфейсів роботів. На перетині управління і виробництва можуть виникнути такі професії: координатор виробництва в розподілених спільнотах, форсайтер, менеджер міжкультурної комунікації, модератор спільнот користувачів, онлайн-менеджер продажів.

Висновок. Четверта промислова революція суттєво змінить всі сфери життя, у тому числі й професійну. Як показало дослідження, майбутнє міждисциплінарних професій. Працівники отримують багато переваг і комфорту з новим способом роботи, але навчання буде необхідним протягом професійного життя, тому підприємство потребує сильних партнерів. Для успішного шляху до ЧПР існує безліч можливостей для навчання протягом усього життя та організації роботи, що сприяє навчанню. Професійна та академічна підготовка вимагають постійного діалогу між промисловістю, політикою та суспільством, щоб постійно розвиватися та адаптуватися.

Keywords: Fourth industrial revolution, stuff, superprofessional skills, robotics, engineering

Ключові слова: Четверта індустріальна революція, персонал, надпрофесійні навички, робототехніка, машинобудування

INTRODUCTION

As we mentioned in previous research [1-4] we live in the era of the Third Industrial (or Digital) Revolution, but modern world leaders are already actively preparing for a new era – the Fourth Industrial Revolution, which is based on the concept of fully networked and adaptive production with intelligent systems. However, in order to use the full potential of the FIR, changes in the labor market are needed in accordance with changing requirements and, as a result, in the concepts of education, since it is people who are the key success factors.

The **PURPOSE of the ARTICLE** is to study the impact of 'Fourth Industrial Revolution' in the global industry on the staff of the enterprise.

RESEARCH METHODS

Methodological and informational basis of work are scientific works, materials of periodicals, Internet resources.

RESULTS

The Fourth Industrial Revolution, which is considered as an industry, has the potential to change the existing technological regime. The universal nature of the new industrial model proposed by the Fourth Industrial Revolution, opens up the opportunity for a new industrial revolution, as a result of which the Fourth Industrial Revolution will become a new global industrial milestone and a standard for the development of the real sector of the economy all over the world.

Superprofessional skills and abilities. These skills are universal and important for specialists in various industries. Mastering them allows the employee to increase the efficiency of professional activity in industry, and also makes it possible to move between sectors, while maintaining his relevance. Below is a list of some superprofessional skills that have been noted by employers as the most important for employees of the future. It:

- Systems thinking (the ability to identify complex systems and work with them. Including systems engineering).

- Interdisciplinary communication skills (understanding of technologies, processes and market situation in various related and non-related industries).

- Ability to manage projects and processes.

- Programming IT solutions / Managing complex automated complexes / Working with artificial intelligence.

- Client-oriented, ability to work with customer needs.

- Multilingual and multiculturalism (fluency in English and knowledge of a second language, understanding of the national and cultural context of the partner countries, understanding of the specifics of working in industries in other countries).

- Ability to work with teams, groups and individuals.

- Work in high uncertainty mode and quickly change the conditions of tasks (the ability to quickly make decisions, respond to changes in working conditions, the ability to allocate resources and manage their time).

- Ability to artistic creativity, the presence of a developed aesthetic taste.

- Lean manufacturing.

All these qualities will be highly appreciated and paid

during the Fourth Industrial Revolution. It will affect absolutely all industries, but our research is devoted to new professions in the industry. Accordingly, through the prism of industry, we will consider changes in the professions.

The most significant changes are expected in robotics and engineering.

Robotics and engineering. Now there is a revival of interest in robotics, associated with a sharp reduction in the production technology of robots. According to a Cisco study, the number of home robots in cities doubles every 9 months. In the 2020s, robots will become a familiar part of the interior of an apartment and urban spaces – it is very likely that this will be one of the most rapidly developing industries. In industry (including mechanical engineering), an active introduction of new-generation robotic complexes is being carried out, capable of flexibly adjusting to the necessary tasks and learning in the course of work. In developed countries, and after them in Ukraine, plants appear that are automated by 90 % or more. Robots will actively replace people in routine (pattern) work, pushing them into the sphere of creative work.

Industrial robotics designer. Specialist engaged in the design of robotic production devices (for operations such as painting, welding, packaging, stamping), production logistics devices, such as loaders, conveyors, manipulators, as well as robotic systems from such devices, for example, automated factories.

Designer ergonomist. Specialist in the management and maintenance of robotic systems in complex and dangerous industries and when working with hard-to-reach or micro-objects.

Operator of multifunctional robotic systems. Specialist designing robotized systems taking into account the ergonomic requirements of users, based on their physical and mental characteristics.

Engineer composer. Specialist engaged in the selection of composite materials for the production of parts, mechanisms, connecting elements of robotic devices with specified characteristics, including using 3D printing.

Home robots' designer. Specialist engaged in the development and programming of home robots (e.g., a nurse-robot, cleaning robot, robot-laundress, gardener-robot, dog-walking robot, etc.) that facilitate housekeeping. Such robots are integrated with other elements of the smart home, they have freedom of movement and can perform complex homework.

Medical robots' designer. Specialist in the design of biocompatible robotic complexes and cyber-devices for the medicine and biotechnology industry (e.g., surgeon-robot, diagnostic robots, cyber-prostheses, etc.).

Child robot's designer. Specialist who develops children's toys, games, gadgets and various mechanized consumer goods based on programmable robots, taking into account the psycho-physiological characteristics of children of different ages.

Robots neurointerface designer. A specialist designing control systems for industrial and combat robots through neural interfaces by individual operators and distributed teams.

In the field of engineering in the Ukrainian market there are companies with years of experience (from 25 to 90 years), who have grown up on the technologies of the military-industrial complex of the USSR. Most of these companies produce traditional machines and equipment with limited "intellectual" functionality. The global start of the development of robotics fell on the period of decline of the Ukrainian industry, so the majority of companies in the field of robotics are representatives of the largest foreign concerns and enterprises that implement the development of enterprises in various industries of Ukraine and have their own training centers in the territory.

Management. As in the industrial sector, there is a revolution in the field of management associated with the introduction of automated solutions. Previously, management systems looked like pyramids with multiple levels of middle management, now pyramids are becoming "flat", employees are increasingly delegated, freedom of decision-making is increasing, and some companies are experimenting with work without superiors. The main management tasks in the future will be the search for mechanisms of distributed control: opportunities to form, coordinate and evaluate distributed mobile teams of specialists for specific projects. In the 2020s, the role of non-hierarchical organizations (for example, independent producer communities) will increase, which will coordinate their sales, production, equipment and human capital investment plans through the Network.

At the intersection of management and production may cause such professions:

Production coordinator in distributed communities. A professional who consolidates an order and organizes the work of independent teams working within the industry community to develop, manufacture and assemble a product to the requirements of the client. In fact, it is the director of production for a community of several independent producers.

Trendvotcher / Forsyter. Specialist, tracking the emergence of new trends in different sectors of the economy, public life, politics and culture, compiling reports on the impact of new trends on customer needs. On the far horizon, the ability to work with images of the future will become the universal competence of any managers.

Cross-cultural communication manager. Specialist accompanying the company's document management in foreign languages, controlling key meanings (e.g., when choosing marketing slogans), teaching employees how to convey meanings in foreign languages, as well as cultural peculiarities when negotiating with foreign partners. Ad-

vises company management on doing business in other countries.

Moderator user communities. A specialist who organizes online communities of users accompanies a dialogue with the developers of the company's products for the development of a product line, maintains their loyalty (for example, organizes contests, etc.). This is one of the most important professional marketers in the near future.

Online sales manager. A specialist who, in offline companies, develops mechanisms for promoting goods through the Internet, organizes marketing campaigns on the Internet, accompanies the company's own online stores or works with partners to improve services for customers (e.g., delivery speed).

As the analysis shows, the future belongs to interdisciplinary occupations. Moreover, the development of society and technology is so rapid that employees will need to learn (improve and expand skills) all the time.

CONCLUSION

The Fourth industrial revolution will substantially change all spheres of life, including professional ones. As the study showed, the future of interdisciplinary professions. Employees get many benefits and comfort with a new way of working, but learning will be needed during a professional life, so the company needs strong partners. For a successful path to FIR, there are a variety of opportunities for lifelong learning and organization of work that contributes to learning. Both professional and academic training and training require a continuous dialogue between industry, politics and society to constantly evolve and adapt.

References

1. Bashynska I., Homoniuk H. Influence of modern tendencies of development of world industry on economic safety of enterprise. *Economics. Finances. Law*. Kyiv, 2019. №2'2019. pp. 4-6
2. Bashynska I. Informing staff and company management about threats and risks of information security. *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles*. Montreal: Publishing house «BREEZE», 2014. Vol. 2. pp. 256-258 (in Ukrainian)
3. Filyppova S.V., Saadzhani V.A. Modernization of machine-building enterprises: the choice of parameters and quality indicators. *Economics: realities of time. Scientific Journal*. 2014. № 6 (16). pp. 21-27. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html>
4. Filyppova S.V., Taran G.V. Potential of machinebuilding of Ukraine: progress trends. *Economics: realities of time. Scientific Journal*. 2016. № 4 (26). pp. 50-59. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No4/50.pdf>

БАРАНІВСЬКИЙ

Олександр Анатолійович
mega9911@ukr.net

УДК 338.47

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАНСПОРТНОЇ
СТРАТЕГІЇаспірант, Державний
університет
інфраструктури і
технологійSTRATEGIC DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT OF THE UKRAINE'S
TRANSPORT SYSTEM IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTATION OF THE
NATIONAL TRANSPORT STRATEGY**BARANIVSKIY Oleksandr Anatoliiovych** – postgraduate student, State university of infrastructure and technologies

Сьогодні в нестабільних економічних умовах значним і важливим сегментом розвитку країни є транспортна система, стабільне функціонування якої забезпечує сталий розвиток економіки та підвищує життєвий рівень населення. У статті обґрунтовані стратегічні напрями розвитку транспортної системи України як шляхи реалізації національної транспортної стратегії. Зазначені стратегічні напрями розвитку транспортної системи відповідають національній транспортній стратегії, метою якої є створення сучасного, конкурентоспроможного, інноваційного і інтегрованого у міжнародну транспортну мережу національного транспортного комплексу.

* * *

Сегодня в нестабильных экономических условиях значительным и важным сегментом развития страны является транспортная система, стабильное функционирование которой обеспечивает устойчивое развитие экономики и повышает жизненный уровень населения. В статье обоснованы стратегические направления развития транспортной системы Украины как пути реализации национальной транспортной стратегии. Указанные стратегические направления развития транспортной системы соответствуют национальной транспортной стратегии, целью которой является создание современного, конкурентоспособного, инновационного и интегрированного в международную транспортную сеть национального транспортного комплекса.

* * *

Introduction. Today, in unstable economic conditions, a significant and important segment of the country's development is the transport system, the stable functioning of which ensures the sustainable development of the economy and improves the living standards of the population.

The **purpose** of the article is to substantiate the strategic directions of the development of the transport system of Ukraine in the context of the implementation of the national transport strategy.

Results. Analyzing the dynamics of cargo transportation in Ukraine in 2014-2018 by such types of transport as: railway, road, sea, pipeline and aviation, we see a negative tendency of reduction of volumes of freight transportation by rail by 63.7 million tons (16.5%). In general, the analysis of the state of the transport system of Ukraine for 2014-2018 showed a decrease in the volumes of transportation of goods and passengers. Therefore, one of the main strategic directions of Ukraine's transport system development is the provision of high-quality and efficient transportation services, which will increase the volume of cargo and passenger transportation. In order to ensure high-quality and efficient transportation services, it is necessary to implement European standards for safe, environmentally friendly and energy efficient transport. Another strategic direction of Ukraine's transport system development is the increased competitiveness of transport infrastructure.

Conclusion. The article substantiates the strategic directions of development of the transport system of Ukraine as a way of implementation of the national transport strategy. These strategic directions of development of the transport system correspond to the national transport strategy, which aims to create a modern, competitive, innovative and integrated into the international transport network of the national transport complex.

Ключові слова: транспортна система, національна транспортна стратегія, індекс конкурентоспроможності транспортної інфраструктури, програма «Горизонт 2020», зелений транспорт, «екологізація» транспорту, Бескидський тунель, транспортні коридори

Ключевые слова: транспортная система, национальная транспортная стратегия, индекс конкурентоспособности транспортной инфраструктуры, программа «Горизонт 2020», зеленый транспорт, «экологизация» транспорта, Бескидский туннель, транспортные коридоры

Keywords: transport system, national transport strategy, transport infrastructure competitiveness index, "Horizon 2020" program, green transport, "greening" of transport, Beskidsky tunnel, transport corridors

ВСТУП

Важливим стратегічним завданням розвитку держави є досягнення ефективного функціонування транспортної системи, як базової галузі економіки, стабільне функціонування якої забезпечує необхідні умови національної безпеки, обороноздатності, підвищення рівня життя населення.

Міністерством інфраструктури України спільно з проектом технічної допомоги ЄС «Підтримка імплементації Угоди про асоціацію та Національної транспортної стратегії в Україні» у 2016 р. оновлена концепція національної транспортної стратегії України до 2030 р. [1]. Європейська комісія анонсувала і оприлюднила робочу програму «Горизонт 2020» на 2018-2020 рр., де зазначений нові пріоритети у транс-

портної галузі [2]. У стратегічному плані дій програми «Горизонт 2020» запропоновані механізми впровадження для усіх секторів транспортної галузі, а також передбачені спеціальні заходи, які будуть впроваджені в усіх галузях транспорту.

У травні 2018 р. Кабінет Міністрів України схвалив та прийняв національну транспортну стратегію України на період до 2030 р. [3]. Стратегія спрямована на стале та ефективне функціонування транспортної системи, підвищення конкурентоспроможності транспортної інфраструктури, задоволення потреб населення у перевезеннях та інтеграцію національної транспортної мережі до міжнародної. Зважаючи на прийняту концепцію національної транспортної стратегії, доцільно визначити стратегічні напрями розвитку транспортної системи України, які сприятимуть успішної реалізації зазначеної стратегії.

МЕТОЮ СТАТТІ є обґрунтування стратегічних напрямків розвитку транспортної системи України у контексті реалізації національної транспортної стратегії.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи, які були використані при написанні наукової статті: аналіз, теоретичні прийоми, індукція та

дедукція (при узагальненні інформації та формуванні висновків), метод узагальнення (узагальнення підходів), методи табличного та графічного зображення даних.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних нестабільних економічних та політичних умовах важливим є успішна реалізація національної транспортної стратегії України. Головною метою національної транспортної стратегії є стале та ефективне функціонування транспортної системи, підвищення конкурентоспроможності транспортної інфраструктури, задоволення потреб населення у перевезеннях та інтеграція національної транспортної мережі до міжнародної [11]. Виходячи із зазначеної мети транспортної стратегії України, визначимо основні стратегічні напрямки її реалізації на підставі аналізу сучасного стану транспортної системи.

Дослідження стану транспортної системи України показує, що розвиток усіх видів транспорту вимагає збільшення обсягів перевезення вантажів та пасажирів. Сьогодні у складі вантажоперевезень домінує залізничний транспорт (табл. 1), а з перевезень пасажирів – автомобільний (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка перевезень вантажів за 2014-2018 рр. (млн. т.) [складено автором за даними [12] та [13]]

	Роки					Відхилення 2018 р. до 2014 р.	
	2014	2015	2016	2017	2018	абсолютне, (млн. т.)	відносне, (%)
Транспорт	667,7	597,5	620,43	632,1	624,1	-43,6	-6,5
залізничний	386	350	343,43	339,6	322,3	-63,7	-16,5
автомобільний	178,4	147,3	166,9	175,6	186,7	8,3	4,7
морський	3,2	3,1	3,0	1,4	5,6	2,4	75,0
трубопровідний	100	97	107	114,8	109,4	9,4	9,4
авіаційний	0,1	0,1	0,1	0,7	0,1	0	0,0

Таблиця 2

Динаміка перевезень пасажирів за 2014-2018 рр. (млн. пас.) [складено автором за даними [12] та [13]]

	Роки					Відхилення 2018 р. до 2014 р.	
	2014	2015	2016	2017	2018	абсолютне, (млн. пас.)	відносне, (%)
Транспорт	5898,2	5166,1	4853,3	4648,5	4486,3	-1411,9	-23,9
залізничний	389	390	389	164,9	157,6	-231,4	-59,5
автомобільний	2913	2250	2025	2020	1906,9	-1006,1	-34,5
авіаційний	6,2	6,1	8,3	10,6	12,7	6,5	104,8
трамвайний	1097	1081	1039	675,8	666,3	-430,7	-39,3
тролейбусний	770	739	694	1058,5	1016,2	246,2	32,0
метрополітенівський	723	700	698	718,7	726,6	3,6	0,5

Аналізуючи динаміку перевезень вантажів в Україні у 2014-2018 рр. (табл. 1) за такими видами транспорту як: залізничний, автомобільний, морський, трубопровідний та авіаційний, бачимо негативну тенденцію скорочення обсягів вантажних перевезень по залізничному транспорту на 63,7 млн. т. (16,5 %). Відмітимо основні стримуючі фактори у залізничних перевезеннях – це: втрата контролю над деякими територіями Донбасу, заборона на переміщення вантажів через лінію зіткнення, починаючи з березня 2017 р., значна зношеність вагонів і локомотивів, нестача коштів на відновлення парку ПАТ «Укрзалізниця», підвищення тарифів за використання вагонів у 2018 р. [14].

Однак слід зазначити і позитивні зміни стосовно перевезень вантажів у 2014-2018 рр.: трубопровідні

перевезення збільшилися на 9,4 млн. т., автомобільні перевезення зросли на 8,3 млн. т. (4,7 %), а морські перевезення збільшилися на 2,4 млн. т. (75 %). Аналіз динаміки перевезень вантажів за 2014-2018 рр. показує, що основний обсяг перевезень вантажів здійснюється залізничним і автомобільним видами транспорту, за 2018 р. їх питома вага у загальному обсязі перевезень становить 51,6 % та 29,9 %. Відмітимо, що останнім часом питома вага залізничних перевезень зменшується на користь автомобільних.

Аналіз пасажирських перевезень в Україні за 2014-2018 рр. (табл. 2) також показує загальну тенденцію зниження на 1411,9 млн. пас. Для автомобільного транспорту спостерігається найбільш суттєве зниження: на 1006,1 млн. пас. (34,5 %) внаслідок високої вит-

ратності автомобільних перевезень (індекс споживчих цін автотранспортних послуг у 2018 р. підвищився на 23,7 %, а ціни палива та мастила – на 18,9 % [13]) та значного росту зносу рухомого складу. Тенденцію зниження пасажирських перевезень також показує трамвайний та залізничний транспорт на 430,7 млн. пас. та 231,4 млн. пас. відповідно.

Позитивні тенденції зростання перевезення пасажирів за 2014-2018 рр. спостерігаються за такими видами транспорту: авіаційний – на 6,5 млн. пас. (104,8 %); тролейбусний – на 246,2 млн. пас. (32 %) та метрополітенівський – на 3,6 млн. пас. (0,5 %). Суттєве зростання перевезень пасажирів авіарейсами за 2014-2018 рр. відбулося завдяки впровадженню програми стимулювання перевізників, що дозволило збільшити пропозиції рейсів. За даними аеропорту «Бориспіль» у 2018 р. компанії вдалося розпочати партнерство з 10 авіакомпаніями, як результат – 62 додаткових рейси на тиждень та 25 нових напрямів. Серед найбільших авіаперевізників аеропорту «Бориспіль» за кількістю пасажирів – Міжнародні авіалінії України, Wind Rose, Azur Air, Lufthansa, Turkish Airlines, Air France [15].

В цілому, аналіз стану транспортної системи України за 2014-2018 рр. показав зниження обсягів пере-

знення вантажів та пасажирів. Тому одним з основних стратегічних напрямків розвитку транспортної системи України є надання якісних та ефективних послуг перевезень, що сприятиме зростанню обсягів перевезень вантажів та пасажирів. Для забезпечення якісних та ефективних послуг перевезень необхідно впровадження європейських стандартів безпечного, екологічного та енергоефективного транспорту.

Другим стратегічним напрямків розвитку транспортної системи України є підвищення конкурентоспроможності транспортної інфраструктури.

Всесвітнім економічним форумом опубліковано рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) 2017-2018 рр., де Україна серед 137 країн світу у 2018 р. займає 81 місце, покращивши свої позиції порівняно з 2017 р. на чотири пункти [16]. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 показників. Що стосується індексу глобальної конкурентоспроможності транспортної інфраструктури України, то у 2017-2018 рр. спостерігається погіршення рейтингу до 87 місця з 91 місця у 2016-2017 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показників індексу глобальної конкурентоспроможності транспортної інфраструктури України [складено автором за даними [16]]

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2014-2015 (144 країн)	2015-2016 (140 країн)	2016-2017 (138 країн)	2017-2018 (137 країн)
Транспортна інфраструктура:	88	91	91	87
- якість усієї інфраструктури	75	82	88	88
- якість доріг	139	132	134	130
- якість залізничної інфраструктури	25	28	34	37
- якість портової інфраструктури	107	108	96	93
- якість авіаційної інфраструктури	99	97	103	92

Наведені у табл. 3 показники конкурентоспроможності транспортної інфраструктури України свідчать про нестійку тенденцію протягом 2014-2018 рр. Загальний рейтинг транспортної інфраструктури України за 2015-2017 рр. підвищився до 91 місця, що на 3 позиції більш порівняно з 2014-2015 рр., але у 2017-2018 рр. відбулося його зниження до 87 місця. Позитивним є збільшення рейтингів якості за усією інфраструктурою з 75 місця до 88 місця та залізничною інфраструктурою з 25 місця до 37 місця протягом 2014-2018 рр. Але за цей період спостерігається зниження рейтингів якості доріг, портової інфраструктури і авіаційної інфраструктури, що є негативним.

Аналіз конкурентоспроможності транспортної інфраструктури України показав, що існують ризики втрати конкурентоспроможності транспортної системи, які можуть виявити у неспроможності країни брати участь в обслуговуванні транснаціональних вантажопотоків між Заходом і Сходом. Підвищенню конкурентоспроможності транспортної інфраструктури України сприятиме розвиток транспортної інфраструктури та створення логістичних центрів міжнародного рівня.

Важливим стратегічним напрямків розвитку транспортної системи України є інноваційний розвиток, впровадження інноваційних технологій та процесів. Саме цей напрям є визначальним, що здатний вивести транспортну систему України на технологічний рівень роз-

винених країн.

Сьогодні для України великі можливості відкриває співробітництво у сфері транспорту з ЄС за програмою «Горизонт 2020» на 2018-2020 рр., яка має інноваційний напрям: «розумний, екологічно чистий та інтегрований транспорт» [2]. Мета цієї програми полягає у підтримки процесу розробки політики просування інновацій та інноваційних технологій для вирішення проблем у транспортній галузі. Програма «Горизонт 2020» надає фінансову підтримку трьом конкурсним проектам: 1) малий бізнес та інновації «Fast Track» транспорту; 2) зелений транспорт; 3) мобільність для зростання. Згідно зазначеної програми на транспорт виділяється бюджет розміром у 6,339 млрд. євро на період 2014-2020 рр.

Як свідчить практика, європейські донорські організації віддають перевагу фінансовій підтримки тих напрямів розвитку підприємств, що спрямовані на впровадження сучасних новітніх технологій і підвищення ефективності транспортних ресурсів (зелений транспорт, «екологізація» транспортних засобів).

Співпраця з ЄС допоможе Україні вирішенню проблеми фінансування інноваційного розвитку транспортної системи. Наприклад, програма передачі ефективних технологій та досвіду підприємництва – PUM Netherlands Senior Experts – допоможе комунальним підприємствам в оптимізації логістичних систем, збе-

реження довкілля, «екологізації» транспорту, енергозбереження та відновлювальної енергетики. Працюючи спільно з місцевими керівниками, експерт цієї програми аналізує стан справ і проблеми підприємства чи організації, розробляє шляхи їх вирішення, допомагає знайти потрібне обладнання, покращити технологію. Послуги голландських експертів та радників безкоштовні [17].

Стратегічним напрямків розвитку транспортної системи України є впровадження інвестиційних проєктів, спрямованих на розвиток та технічне переозброєння транспорту.

Важливим інструментом підтримки позитивних трансформацій транспортної системи України вже довгий час виступає Європейський банк реконструкції та розвитку. Сьогодні за даними Міністерства інфраструктури України за підтримки ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку) та ЄІБ (Європейський інвестиційний банк) завершено 7 транспортних проєктів загальною вартістю 909,55 млн. євро (кредитних коштів – 659,23 млн. євро) [18].

У 2018 р. в Україні розроблені інвестиційно-інфраструктурні проєкти у сфері безпеки на транспорті: проєкт «Підвищення безпеки автомобільних доріг в містах України» і проєкт технічної допомоги «Модернізація та підвищення безпеки мережі автомобільних доріг в Україні» [18].

9 липня 2018 р. між Україною та Європейським інвестиційним банком підписана фінансова угода стосовно проєкту «Підвищення безпеки автомобільних доріг в містах України». За оцінками експертів ЄІБ вартість зазначеного проєкту складає 177 млн. євро, з яких кредити: ЄІБ – 75 млн. євро; ЄБРР – 75 млн. євро, решта – технічна допомога та власні кошти міст. Проєкт «Підвищення безпеки автомобільних доріг у містах України» заплановано реалізувати у містах: Львів, Одеса, Дніпро, Харків, Київ та Кам'янець-Подільський.

Основним завданням проєкту «Підвищення безпеки автомобільних доріг в містах України» є покращення ефективності і рівня безпеки міського транспорту шляхом: 1) поліпшення міської дорожньої інфраструктури з метою зменшення аварійності на дорогах; 2) поліпшення інфраструктури дорожніх перехресть; 3) вуличних реновацій: покращення інфраструктури для пішоходів, велосипедистів та громадського транспорту; 4) підготовки маршрутних планів дій або програм широкіх зон; 5) підтримки правової та моніторингової бази для здійснення зазначених заходів [19].

Вагомим стратегічним вектором розвитку транспортної системи України є побудова нових транспортних тунелів стратегічного значення та розширення міжнародних транспортних коридорів.

Транспортні мережі України є одними з найбільших в Європі. Україна вдало відрізняється з-поміж інших країн тим, що значна кількість її міст знаходиться на транспортно-комунікаційних маршрутах євразійського континенту. Тому за своїм потенціалом Україна може стати потужним транзитним коридором між Європою та Азією.

24 травня 2018 р. в Україні офіційно відкрили новий двоколіїний Бескидський залізничний тунель, розміщений на Бескидському перевалі в Карпатах. Новозбудований двоколіїний Бескидський тунель замінив

старий одноколіїний, що перебував в аварійному стані і не задовольняв потреби залізниці. Вартість Бескидського тунелю – 2 394 221 тис. грн. з ПДВ, із них кредитні кошти ЄБРР – 526,8 млн. грн., ЄІБ – понад 1 млрд. грн., власні кошти ПАТ «Укрзалізниця» – 666,5 млн. грн. Пропускна спроможність нового двоколіїного тунелю порівняно з одноколіїним тунелем збільшилася з 47 до 100 поїздів за добу, а швидкість курсування – з 40 до 60 км/год. [20].

Бескидський тунель є стратегічним об'єктом та належить до 5-го Пан'європейського транспортного коридору (Італія – Словенія – Угорщина – Словаччина – Україна). Цей європейський транспортний коридор називають «воротами Європи». Двоколіїний Бескидський тунель має стратегічне значення для України, оскільки за маршрутом, на якому він розташований, перевозяться вантажі до західного кордону країни, а також понад 40 % транзитних вантажів у напрямку Західної і Центральної Європи [21]. Для України це означає збільшення транзитного потенціалу у вантажних перевезеннях, що має перейти у грошову перевагу.

Побудова Бескидського тунелю є не лише важливим кроком на шляху інтеграції транспортної мережі України у європейську транспортну систему, а й суттєво сприятиме підвищенню інвестиційного клімату в регіоні та Україні загалом. Питання створення Україною міжнародних транспортних коридорів дозволить прискорити залучення додаткових інвестицій у розвиток транспортної інфраструктури, значно збільшити експорт, покращити валютні надходження за рахунок транзитних перевезень.

Сьогодні Україна має можливості перейняти європейський досвід удосконалення транспортного комплексу, впровадження політики розвитку транс'європейських транспортних мереж (ТСМ-Т). Одна з цілей політики розвитку ТСМ-Т полягає у встановленні транспортних сполучень між мережею ТСМ-Т та інфраструктурою сусідніх країн, що сприятиме вдосконаленню системи управління транспортними перевезеннями через зовнішні кордони ЄС.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті дослідження виявлені стратегічні напрями розвитку транспортної системи України, а саме:

- 1) надання якісних та ефективних послуг перевезень, що сприятиме зростанню обсягів перевезень вантажів та пасажирів;
- 2) підвищення конкурентоспроможності транспортної інфраструктури;
- 3) інноваційний розвиток за напрямом «розумний, екологічно чистий та інтегрований транспорт»: впровадження інновацій, сучасних інноваційних транспортних засобів (зелений транспорт, «екологізація» транспортних засобів);
- 4) впровадження інвестиційних проєктів, спрямованих на розвиток та технічне переозброєння транспорту;
- 5) побудова нових транспортних тунелів стратегічного значення та розширення міжнародних транспортних коридорів.

Реалізації національної транспортної стратегії в Україні сприятиме впровадження політики розвитку

транс'європейських транспортних мереж. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері транспортного сектору спрямоване на реконструкцію та модернізацію транспортних систем і мереж доріг, розвиток сумісності транспортних систем України і ЄС.

Обґрунтовані стратегічні напрями розвитку транспортної системи України є шляхами реалізації національної транспортної стратегії, яка сприятиме ефективному функціонуванню транспортної системи, підвищенню конкурентоспроможності транспортної інфраструктури, задоволенню потреб населення у перевезеннях та інтеграції національної транспортної мережі до міжнародної.

Список використаних джерел:

1. Оновлена транспортна стратегія України. Напрямки політики. Міністерство інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/files/strategy_ukr.pdf
2. Нові пріоритети транспортних досліджень у Європі у робочій програмі "Горизонт 2020" на 2018-2020 pp. URL: <http://prof.nau.edu.ua/innonews/novi-prioriteti-transportnix-doslidzhen-u-yevropi-u-robuchij-programi-2018-2020/>
3. Уряд схвалив Національну транспортну стратегію до 2030 року. URL: <https://mtu.gov.ua/news/29858.html>
4. Дорофєєва Х.М. Транспорт як каталізатор сталого розвитку суспільства та економіки. Економічні науки. 2016. Вип. 20 (12). Ч. 1. С. 24-26
5. Панасенко Н.Л. Комплексна оцінка транспортної системи та її підсистем в Україні. Економічний простір. 2014. № 84. С. 89-97.
6. Реалізація національної транспортної стратегії. Drive Ukraine 2030. URL: <https://tsn.ua/auto/news/drive-ukraine-2030-suchasna-innovaciyna-ta-cilisna-transportna-sistema-ukrayini-282812.html>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Транспорт: підсумки 2018 року. URL: <http://yandex.ua/search/?lr=965&text=Транспорт%3Апідсумки2018року%20>
9. Аналіз ринку логістики України. 2018. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-logistiki-ukrainy-2018-god>
10. В Україні найбільш динамічно зростають авіап перевезення – Держстат від 21.08.2018 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2522056-v-ukraini-najbils-dinamicno-zrostaui-aviaperevezenna-derzstat.html>
11. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
12. Бабій О.Я. Гранти 2017. Каталог донорських організацій. URL: http://www.oblrada.pl.ua/grant/granti_2017.pdf
13. Інфраструктурні проекти ЄБРР та ЄІБ. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-z-ebrr-ta-eib.html?PrintVersion>
14. Інфраструктурні проекти у сфері безпеки на транспорті. Проект "Підвищення безпеки автомобільних доріг в містах України URL: <https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-u-sferi-bezpeki-na-transporti.html>
15. Бескидський тунель у цифрах. URL: <https://section.in.ua/news/beskydskiy-tunel/>

References

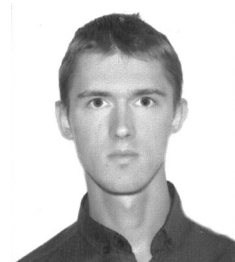
1. Updated transport strategy of Ukraine. Policy directions. Ministry of Infrastructure of Ukraine. URL: https://mtu.gov.ua/files/strategy_ukr.pdf (in Ukrainian)
2. New priorities for transport research in Europe in the work program "Horizon 2020" for 2018-2020. URL: <http://prof.nau.edu.ua/innonews/novi-prioriteti-transportnix-doslidzhen-u-yevropi-u-robuchij-programi-2018-2020/> (in Ukrainian)
3. The Government approved the National Transport Strategy by 2030. URL: <https://mtu.gov.ua/news/29858.html> (in Ukrainian)
4. Dorofieieva Kh.M. Transport as a catalyst for sustainable development of society and economy. Economic sciences. 2016. Issue 20 (12). part 1. pp. 24-26 (in Ukrainian)
5. Panasenko N.L. Complex assessment of the transport system and its subsystems in Ukraine. Economical space. 2014. № 84. pp. 89-97 (in Ukrainian)
6. Realization of the national transport strategy. Drive Ukraine 2030. URL: <https://tsn.ua/auto/news/drive-ukraine-2030-suchasna-innovaciyna-ta-cilisna-transportna-sistema-ukrayini-282812.html> (in Ukrainian)
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
8. Transport: 2018 results URL : <http://yandex.ua/search/?lr=965&text=Транспорт%3Апідсумки2018року%20> (in Ukrainian)
9. Analysis of the logistics market in Ukraine. 2018. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-logistiki-ukrainy-2018-god> (in Ukrainian)
10. In Ukraine the most dynamically growing air travel - Derzhstat from 08/21/2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2522056-v-ukraini-najbils-dinamicno-zrostaui-aviaperevezenna-derzstat.html> (in Ukrainian)
11. The position of Ukraine in the world ranking according to the Global Competitiveness Index 2017-2018. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2> (in Ukrainian)
12. Babii O.Ya. Grants 2017. Directory of donor organizations. URL: http://www.oblrada.pl.ua/grant/granti_2017.pdf (in Ukrainian)
13. Infrastructure projects of the EBRD and the EIB. Ministry of Infrastructure of Ukraine. URL: <https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-z-ebrr-ta-eib.html?PrintVersion> (in Ukrainian)
14. Infrastructure projects in the field of transport security. Project "Improving the safety of highways in the cities of Ukraine". URL: <https://mtu.gov.ua/content/infrastrukturni-proekti-u-sferi-bezpeki-na-transporti.html> (in Ukrainian)
15. Beskydian tunnel in numbers. URL: <https://section.in.ua/news/beskydskiy-tunel/> (in Ukrainian)

АВЕРИХІНА

Тетяна Володимирівна
t.v.averihina@mzeid.inк.е.н., доцент кафедри,
Одеський національний
політехнічний університет

УДК339.166.5:378.015

ЕГОРОВ

Микола Юрійович
Pr2.nikolas@gmail.comстудент, Одеський національний
політехнічний університетПРОБЛЕМА ОЦІНКИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІTHE PROBLEM OF INTELLECTUAL
ASSETS ASSESSMENT FOR HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN
UKRAINE*АВЕРИХІНА Тетяна Володимирівна – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Polytechnic University**ЕГОРОВ Микола Юрійович – student, Odesa National Polytechnic University*

Дана стаття присвячена проблемі оцінки інтелектуальних активів вищих навчальних закладів в Україні. В статті було визначено поняття інтелектуального капіталу, також були проаналізовані основні методи оцінки інтелектуальних активів, виявлені їх переваги та недоліки в рамках застосування у вітчизняних вищих навчальних закладах. За результатами аналізу зроблені відповідні висновки, а також рекомендації стосовно вирішення проблеми підвищення ефективності оцінки інтелектуальних активів в рамках діючої системи вищої освіти в Україні.

* * *

Данная статья посвящена проблеме оценки интеллектуальных активов высших учебных заведений в Украине. В статье было определено понятие интеллектуального капитала, также были проанализированы основные методы оценки интеллектуальных активов, выявлены их преимущества и недостатки в рамках применения в отечественных высших учебных заведениях. По результатам анализа сделаны соответствующие выводы, а также рекомендации относительно решения проблемы повышения эффективности оценки интеллектуальных активов в рамках действующей системы высшего образования в Украине.

* * *

Changes in Ukraine over the past twenty years have affected all areas of its economy, including education. Involvement of higher educational institutions in the global educational environment has led to increased competition of universities in the national and global educational markets. Increasing the innovative level of higher education institutions, strengthening their links with industrial enterprises, and improving the policy of managing labor resources require awareness of the intellectual property importance assets and the development of modern approaches to their assessment. This paper reviews the problem of intellectual assets assessment for higher educational institutions in Ukraine. The paper defined the notion of intellectual capital. It was analyzed the structure of intellectual capital of a higher educational institution and its place in the capital system. We also analyzed the basic methods of evaluating intellectual assets: qualitative, quantitative and other ones. Then we identified their advantages and disadvantages were in the framework of application in domestic higher educational institutions. According to the results of the analysis, appropriate conclusions were drawn, as well as recommendations for solving the problem of increasing the efficiency of the evaluation of intellectual assets within the framework of the current higher education system in Ukraine. These recommendations can be useful both for the universities and for the Ministry of Education and other competent authorities in Ukraine.

Ключові слова: інтелектуальні активи, вищі навчальні заклади, Україна, проблема оцінки, методи оцінки, інтелектуальний капітал, конкуренція на ринку освітніх послуг

Ключевые слова: интеллектуальные активы, высшие учебные заведения, Украина, проблема оценки, методы оценки, интеллектуальный капитал, конкуренция на рынке образовательных услуг

Keywords: intellectual assets, higher educational institutions, Ukraine, the problem of evaluation, evaluation methods, intellectual capital, competition in the market of educational services

ВСТУП

Зміни, що відбуваються в Україні протягом останніх двадцяти років з моменту переходу країни на ринкові засади, вплинули на всі сфери її економіки, в т.ч. і на освіту. Залучення вищих навчальних закладів України у глобальне освітнє середовище призвело до посилення конкуренції вузів на національному та глобальному освітньому ринках. На даний час ефективність вузів характеризується не тільки кількістю залучених абітурієнтів, але й якістю навчального процесу,

участю у методичній, науковій, інноваційній та бізнес процесах (Є.В. Солдатова [1], В.А. Слепов, Ж.І. Герзелієва [2], Л. Едвінсон [3], Д.В. Богданов [4], К.В. Ковтуненко, Ю.В. Гутарева, Я.В. Шаповал [5], С.І. Кравченко, О.В. Корнєва [6]). Підвищення інноваційного рівня вузів, вдосконалення політики управління трудовими ресурсами вимагають усвідомлення значущості інтелектуальних активів вищих навчальних закладів і розробки сучасних підходів до їх оцінки.

МЕТОЮ РОБОТИ є визначення основної проб-

леми оцінки інтелектуальних активів вищих навчальних закладів України шляхом проведення аналізу наявних методів оцінки інтелектуальних активів та надання рекомендацій стосовно вирішення даної проблеми.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реформування системи вищої освіти в Україні передбачає нові підходи до оцінки їх діяльності і розподілу бюджетних коштів у цій сфері, що враховують накопичений інтелектуальний потенціал вищих навчальних закладів.

Сьогодні діяльність вищих навчальних закладів заснована на нематеріальній базі, що включає в себе знання, досвід професорсько-викладацького складу, навчально-методичне забезпечення навчального процесу, патенти, ліцензії, ноу-хау, наукові розробки тощо. Вони разом із матеріально-технічною базою виступають головними активами вищих навчальних закладів. Особливістю нематеріальних активів є схильність швидкої втрати їх цінності, а також необхідність постійного оновлення, що відповідно передбачає високі витрати.

В економічній літературі зустрічаються різні трактування терміна «інтелектуальний капітал вищих навчальних закладів». Оберемо з них найбільш змістовне та лаконічне на нашу думку. Тож інтелектуальний ка-

пітал вищого навчального закладу являє собою сукупність нематеріальних активів навчальних закладів, ефективне використання яких визначає його конкурентоспроможність [1].

Сьогодні виділяють три основних різновиди капіталів: матеріальний (будівлі, обладнання), фінансовий (грошові ресурси університетів) та інтелектуальний. Останній, в свою чергу, поділяється на людський, організаційний капітал та капітал відносин (рис. 1) [2].

Людський капітал включає у себе індивідуальні можливості та класифікацію наукових робітників та студентів. Прикладами у даному випадку можуть бути: знання, навички, практичний досвід, креативність, мотивування робітників навчальних закладів та студентів. До організаційного капіталу можна віднести науково-дослідницькі роботи, навчально-методичні розробки, ліцензійні угоди тощо. Під капіталом відносин розуміють репутацію та бренд університету, угоди про співпрацю, міжнародні фонди університетів тощо [2].

Ефективність інтелектуальних активів вищих навчальних закладів трьох зазначених типів може бути визначена різноманітними методами оцінки. Усі ці методи можна поділити на 3 основні групи: якісні, кількісні та інші (рис. 2).

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу вищого навчального закладу та його місце у системі капіталів

Рис. 2. Методи оцінки інтелектуальних активів

Кожен із зазначених методів має свої переваги та недоліки. Так, якісні методи є дуже широкими за сферою застосування. До них можна віднести метод оцінки по збалансованих показниках, моніторинг нематеріальних активів, навігатор «Скандія» тощо.

Проаналізувавши якісні методи, ми прийшли до висновку, що їх використання є доцільним для використання при оцінці інтелектуальних активів вищих навчальних закладів лише за умови комбінування з кількісними чи іншими методами.

Кількісні методи поділяються на дохідні, витратні та ринкові. В основі витратних методів лежить визначення суми фактичних витрат, понесених на створення інтелектуального активу. До даного виду методів можна віднести: метод вартості створення та метод виграшу у собівартості. Дані методи базуються лише на бухгалтерській звітності університету, тому вони є одними з найпростіших у реалізації у вищих навчальних закладах.

Дохідні методи є не менш різноманітними: метод

надлишкових прибутків, дисконтування грошових потоків, звільнення від роялті, переваги у прибутках тощо. Всі ці методи поєднує те, що вони зорієнтовані розраховані лише на організації, що отримують прибуток від своєї діяльності. Однак у сучасних реаліях вищі навчальні заклади України не є прибутковими, тому Дохідні методи не можуть бути ефективними при розрахунку оцінки ефективності їх інтелектуально капіталу [3].

Ринковий підхід заснований на принципі ефективності функціонуючого ринку, на якому інвестори купують і продають активи аналогічного типу. Дані з ідентичних операцій порівнюються з оцінюваними. В наш час спостерігається тенденція до зростання конкуренції на ринку українських вищих навчальних закладів. Однак, враховуючи той факт, що більшість українських університетів є неприбутковими організаціями, ринкові методи не можуть бути коректно використані для вітчизняних університетів. Таким чином, всі кількісні методи не є ефективними при розрахунку оцінки ефективності інтелектуально капіталу вищих навчальних закладів [3].

Варто зазначити, що крім якісних та кількісних методів, існує ще третій різновид. Так звані «інші» методи, що включають в себе комбінацію кількісних та якісних методів. Зокрема, варто виділити: методи підрахунку балів, індексний метод, та метод реальних опціонів.

Для методу підрахунку балів характерно здійснення ідентифікації різного роду компонентів інтелектуального капіталу, у подальшому генеруються та додаються індикатори та індекси, у формі підрахунку балів або у вигляді граф. Використання даного методу не передбачає отримання грошової оцінки інтелектуального капіталу, що у цілому є актуальним в освітній сфері. Однак така оцінка буде мати певною мірою суб'єктивний результат [4].

Індексний метод зводиться до оцінювання інтелектуального капіталу на основі п'яти процесів: створення, накопичення, розповсюдження, утилізація та завершення процесів використання знань. У даному методі інтелектуальний капітал розглядається як актив з високою ймовірністю коливання ціни під впливом зовнішньої середовища [5].

Метод реальних опціонів розглядає інтелектуальні активи як інструмент, що створює можливості, однак не обов'язки здійснювати інвестиції у майбутньому, а також відкладати прийняття інвестиційних рішень. Застосовуючи метод реальних опціонів можна прийняти, що вартість інтелектуально капіталу вищого навчального закладу дорівнює вартості створених цим капіталом можливостей. Вартість реального опціону може бути обчислена методами імітаційного моделювання (оцінювання реального опціону на основі теорії ігор). Необхідними для оцінки даним методом є лише дані про потенційних покупців інтелектуальної продукції. Такі відомості хоча і не завжди є легкодоступними, однак ці відомості можна отримати із зовнішнього середовища. Даний метод може цілком ефективно використовуватися при оцінці неприбуткових організацій. Однак і у метода реальних опціонів є певні недоліки, зокрема залежність результатів оцінки від потенційних покупців інтелектуальної продукції [6].

ВИСНОВКИ

Отже, сьогодні основною проблемою оцінки інтелектуальних активів вищих навчальних закладів є те, що жоден із основних методів не є універсальним та однаково ефективним для всіх закладів вищої освіти. Звичайно, кожен із методів має свої суттєві переваги та недоліки. Найбільш ефективними можна вважати методи групи та інші, зокрема: метод реальних опціонів, індексний метод та метод підрахунку балів. Однак і вони потребують адаптації до специфіки освітньої галузі.

На даних час проблема постає не стільки у змісті самих методів, як у специфічності діяльності вищих навчальних закладів в Україні. Адже за постійного зростання конкуренції на ринку освітніх послуг в Україні, розвитку приватних університетів та значної кількості студентів-контрактників у державних вищих навчальних закладах, де-юре вищі навчальні заклади України є неприбутковими. А це, у свою чергу, ускладнює процес оцінки інтелектуальних активів вищих навчальних закладів. Тому для вирішення даної проблеми необхідно змінення чинного законодавства у сфері освіти України або створення інноваційних методів, що дозволяють б проводити оцінку інтелектуальних активів вітчизняних вищих навчальних закладів в наявних сьогодні економіко-правових реаліях України.

Список використаних джерел

1. Солдатова Є.В. Інтелектуальний капітал, як стратегічний фактор вартості. Управління економічними системами. 2017. № 4 (26). С. 160-167.
2. Слєпов В.А., Герзєлієва Ж.І. Інтелектуальний капітал вишу та індикатори його оцінки. Креативна економіка. 2015. № 9 (8). С. 995-1008.
3. Edvinsson L., Malone M. *Intellectual Capital*. N.Y.: Harper Collins Publisher, 2007. 225 p.
4. Богданов Д.В. Управління ефективністю оцінки інтелектуальних активів. Економіка та підприємництво. Київ, 2015. 326 с.
5. Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В., Шаповал Я.В. Особливості формування інтелектуального капіталу підприємства. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2012. № 3-4. С. 78-83.
6. Кравченко С.І., Корнієва О.В. Оцінювання інтелектуального капіталу вищих навчальних закладів. Маркетинг і менеджмент інновацій, 2016. № 3. С. 126-131.

References

1. Soldatova Ye.V. Intellectual capital as a strategic cost factor. Management of economic systems, 2017. № 4 (26). pp. 160-167. (in Ukrainian).
2. Slepov V.A., Herzelieva Zh.I. Intellectual capital and indicators of its estimation. Creative economy, 2015. № 9 (8). pp. 995-1008. (in Ukrainian).
3. Edvinsson L., Malone M. *Intellectual Capital*. N.Y.: Harper Collins Publisher, 2007. 225 p.
4. Bohdanov D.V. Managing the effectiveness of evaluating intellectual assets. Kyiv: Economy and entrepreneurship, 2015. 326 p. (in Ukrainian).
5. Kovtunen K.V., Hutareva Yu.V., Shapoval Ya.V. Features of the formation of intellectual capital of the enterprise. Economics: realities of time. 2012. № 3-4 pp. 78-83. (in Ukrainian).
6. Kravchenko S.I., Kornieva O.V. Estimation of higher educational institutions intellectual capital. Marketing and Management of Innovations. 2016. № 3. pp. 126-131. (in Ukrainian).

КРУХМАЛЬ

Олена Валентинівна
o.krukhmal@uabs.sumdu.edu.ua

УДК336.71

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСУТНОСТІ
ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В
БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИк.е.н., доцент кафедри, Сумський
державний університет

ГАВРИЛЕНКО

Вікторія Олександрівна
vita.havrylenko.2017@gmail.comмагістрант, Сумський державний
університетINVESTIGATION OF ATTRIBUTION
OF FOREIGN CAPITAL IN THE
BANKING SYSTEM OF UKRAINE

KRUKHMAL Olena Valentynivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Sumy State University

HAVRYLENKO Viktoriia Oleksandrivna – master, Sumy State University

У статті розкривається поняття «банк з іноземним капіталом», виявлено значення іноземного капіталу у розвитку банківської системи країни в цілому, проаналізовано сучасний стан банківської системи в цілому та з огляду на іноземне інвестування. Поряд з цим, було визначено на основі офіційної статистики позиції найбільших українських банків та банків з іноземним капіталом в розрізі ключових аспектів діяльності та роз'яснено наслідки використання іноземного капіталу вітчизняними банками.

* * *

В статье раскрывается понятие «банк с иностранным капиталом», исследовано значение иностранного капитала в развитии банковской системы страны в целом, проанализировано современное состояние банковской системы в целом и учитывая иностранное инвестирование. Наряду с этим, на основе официальной статистики были определены позиции крупнейших украинских банков и банков с иностранным капиталом в разрезе ключевых аспектов деятельности и разъяснено последствия использования иностранного капитала отечественными банками.

* * *

Introduction. In the modern terms of unstable situation of the state both on micro- and macrolevels, as important enough factor a bank sector comes forward in development of economy. A basic postulate for the sake of strengthening of bank sphere of country, increase of her reliability and firmness to the different sort of crises is a sufficient level of her capitalization. Taking into account insolvency of the Ukrainian banks to providing the home banking system with sufficient level of capitalization and supporting the newest tendencies in distribution of processes of globalization, the financially-bank system of our country opened possibilities for a foreign cash inflow. Thus expansion of foreign capital caused large enough attention from the side of scientists-scientists, in fact in globalization as well as there are positive and negative consequences in every process. Therefore research of presence of foreign capital in the banking system of Ukraine is sufficiently an actual theme for consideration in the aspect of reliability of bank institutions with a foreign capital.

Purpose. The purpose of work consists in the exposure of value of foreign capital for banks, analysis of the modern state of the banking system in country, taking into account expansion of foreign capital and determination of consequences of foreign capital presence for the banking system of Ukraine.

Results. Causes and effects of expansion of foreign capital are totally analysed. The modern state of the banking system is analysed too on the whole and taking into account the foreign investing. Next to it, on the basis of official statistics, rating of banks was formed in the cut of key aspects of activity and the consequences of the foreign capital using are explained by home banks.

Conclusions. A foreign capital presence in the bank sphere is positive, and even by the necessary phenomenon. But taking into account predominance of banks of foreign bank groups, it is needed to conduct an improvement at legislative level, for the sake of the further effective regulation of such banks activity.

Ключові слова: банк, банківська система, глобалізаційні процеси, іноземний капітал, інтеграція

Ключевые слова: банк, банковская система, глобализационные процесс, иностранный капитал, интеграция

Keywords: bank, banking system, globalization processes, foreign capital, integration

ВСТУП

У сучасних умовах нестабільної ситуації держави як на мікро-, так і макрорівні, досить важливим рушієм у розвитку економіки виступає банківський сектор. Банки, як відомо, є основним рушієм у процесі акумулювання заощаджень для подальшого їх перетворення в інвестиції.

Основним постулатом задля зміцнення банківської сфери країни, підвищення її надійності та стійкості до різного роду криз є достатній рівень її капіталізації. Враховуючи неспроможність українських банків до забезпечення достатнього рівня капіталізації вітчизняної банківської системи та підтримуючи новітні тен-

денції у поширенні глобалізаційних процесів, фінансово-банківська система нашої країни відкрила можливості для припливу іноземного капіталу.

За цього експансія іноземного капіталу викликала досить велику увагу з боку вчених-науковців, адже у глобалізації, як і в кожному процесі, є як позитивні, так і негативні наслідки. Тому дослідження присутності іноземного капіталу у банківській системі України є доволі актуальною темою для розгляду в аспекті надійності банківських установ з іноземним капіталом.

Проблемою ефективності залучення іноземних інвестицій у банківський сектор займається численна кількість як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Якщо

говорити про останніх, то саме на наукових працях О. Балануца, О. Владимир, Н. Горелая, В. Гесць, О. Дзюблюк, Л. Пилипеко та ін. нами було проведено дослідження.

Погляди вчених-економістів стосовно впливу іноземних інвестицій більшою мірою зводяться до того, що надмірне зростання обсягу іноземного інвестування є небезпечним з огляду на те, що таке інвестування може стати каталізатором виникнення загроз для фінансово-економічної системи країни. Тому у нашій роботі ми провели ретельний аналіз нинішньої ситуації у сфері банківського сектору задля розуміння реальної потреби або ж загрози з боку іноземних інвесторів.

МЕТА РОБОТИ полягає у виявленні значення іноземного капіталу для банків, аналізу сучасного стану банківської системи країни, з урахуванням експансії іноземного капіталу та визначенні наслідків присутності іноземного капіталу для банківської системи України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, офіційні статистичні матеріали Національного банку України.

При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналіз та синтез, абстрагування та узагальнення – для уточнення категоріально-понятійного апарату, табличний, графічний, методи структурно-логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах трансформаційних процесів на теренах розвитку глобалізаційних явищ досить важливим фактором у розвитку банківської системи будь-якої країни є іноземний капітал. Починаючи з 1994 р. національна фінансово-банківська система нашої країни відкрила шляхи для припливу іноземних інвестицій у вітчизняні банківські установи.

Варто відзначити, що наразі банківська система України є повністю відкритою для іноземного капіталу. Згідно національному законодавству, зараз є можливість створювати в Україні банки із 100 % іноземним капіталом, але водночас існує обов'язкова вимога – це мають бути дочірні банки, що діють у правовому полі України.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту, перевищує 10 % [1].

Банківська система країни протягом років незалежності перебувала під впливом досить великої різноманітності несприятливих факторів. Виходячи з цього, ми розглянули позитивні та негативні наслідки за присутності іноземного капіталу у банківському секторі економіки.

Позитивними результатами присутності іноземних інвесторів на банківському ринку України є здебільшого саме перейняття міжнародного досвіду ведення банківської справи та модернізація технологій та механізмів надання банківських послуг. Також позитивним моментом для розвитку економіки в цілому є регулярне надходження іноземних інвестицій та поява нових робочих місць, що сприяє зменшенню міграції

населення з країни. І при цьому зростає конкуренція між банками, що дозволяє зменшити вартість запропонованих послуг [2].

Проте, зважаючи на достатню кількість позитивних аспектів у використанні іноземного інвестування у банківському секторі, існує низка проблемних питань, котрі мають місце при використанні таких інвестицій.

Мова йде про залежність банківської системи країни від стану загальної світової економіки, адже криза в будь-якій країні, котра є безпосереднім інвестором для вітчизняного банківського сектору, відразу ж вплине на стан справ їх дочірніх банків.

Також однією з головних проблем виділяють витіснення українських банків більш капіталізованими іноземними банками. Вказана проблема наразі є досить актуальною, адже на фоні виведення досить вагомої частки банківських установ, достатня кількість ліквідованих банків була саме українського походження [3].

Підсумовуючи все вищевказане, зауважимо, що приплив іноземних інвестицій у банківський сектор України має різносторонні наслідки, тому для більш ретельного та змістовного аналізу перейдемо до розгляду нинішньої ситуації на ринку банківських послуг з врахуванням іноземного капіталу.

У процесі трансформаційних явищ у розвитку вітчизняного банківського сектору з огляду на присутність іноземного капіталу, виділяють різні етапи із залучення іноземного капіталу. Наукові джерела [4, 5, 6, 7] виокремлюють шість етапів у розрізі досліджуваної тематики (рис. 1).

Для унаочнення поданих етапів, нами наведено рис. 2, котрий демонструє динаміку кількості банківських установ, як у загальному, так і з огляду на банки з іноземним капіталом.

Спираючись на наведену статистику (рис. 2) можемо стверджувати, що найбільш активним періодом приходу іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему був період 2007–2015 рр., котрий згідно виділених етапів вважають роками прориву та новим етапом в банківській системі. Починаючи з 2016 р. спостерігається незначне зменшення банківських установ з часткою іноземного капіталу, котре спричинено здебільшого геополітичною ситуацією в нашій країні.

Загалом український ринок протягом останніх років покинули такі іноземні інвестори, які мали частку в банках України: «Bayerische Landesbank» (Німеччина), «Credit Europe Bank» (Нідерланди), «Volksbank» (Австрія), «SEB Bank» (Швеція), «Bank Forum» (Німеччина), «Societe Generale» (Франція), «Erste Bank» (Австрія), «Astra Bank» (Греція), «Home Credit Bank» (Чехія), «Dresdner Bank» (Німеччина), «Pekao» (Польща), «Kookmin Bank» (Південна Корея) тощо [4].

Причиною ж скорочення кількості банків з українським капіталом стало «очищення» банківської системи України від неплатоспроможних банків, що зумовлено суттєвим погіршенням якості кредитних портфелів, скороченням власного капіталу та збитковою діяльністю банків.

Повертаючись до розгляду іноземного інвестування у банківському секторі економіки, ми розглянули тенденції за останні 19 років, саме в аспекті розміру частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків (рис. 3).

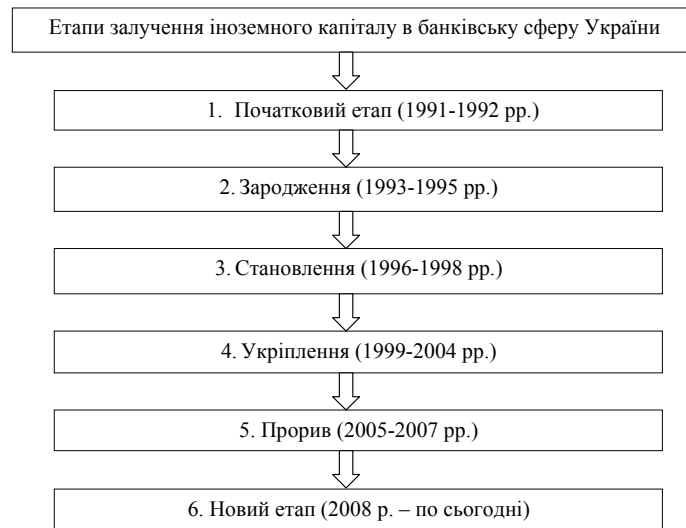

Рис. 1. Головні етапи залучення іноземного капіталу в банківську сферу України [складено автором на основі джерел [4, 5, 6, 7]]

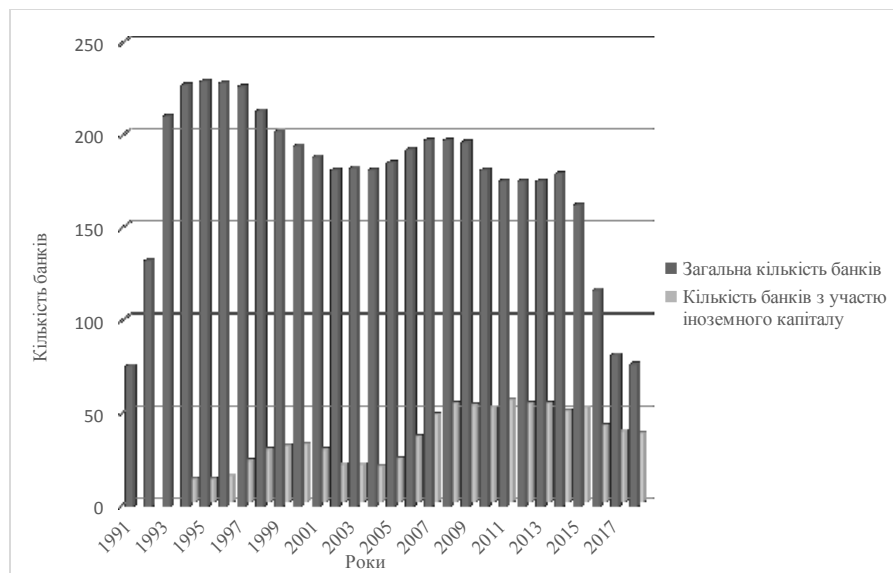

Рис. 2. Динаміка кількості банківських установ за період 1991-2018 рр. [8]

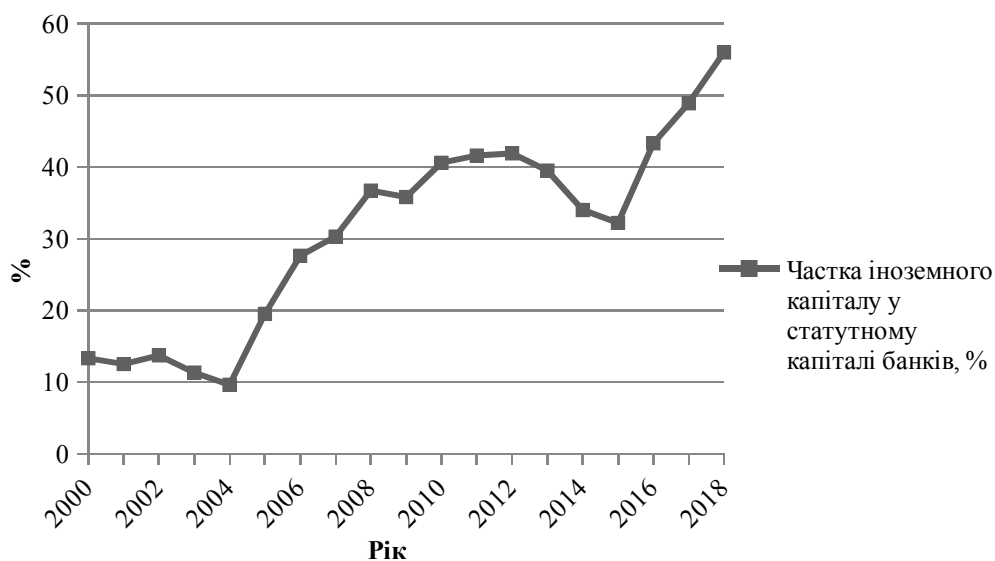
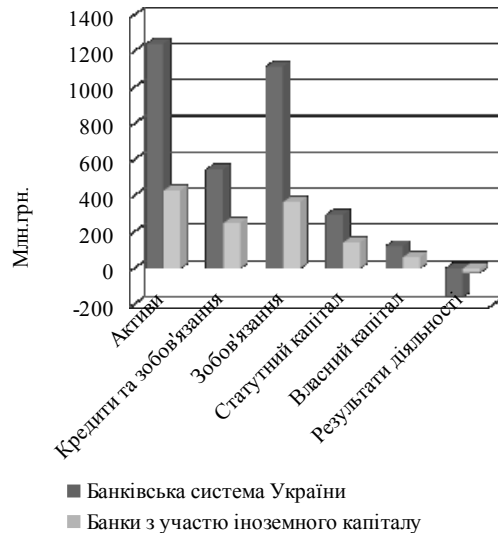

Рис. 3. Динаміка частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків протягом 2000-2018 рр. [9]

Аналізуючи поданий рисунок (рис. 3), можемо стверджувати, що наразі іноземний капітал займає більше ніж 50 % статутних капіталів банків України. Така ситуація з переважаючою часткою іноземного капіталу у банківському секторі економіки почала свій прояв з 2016 р. Варто відзначити, що таке зростання було викликане не збільшенням кількості банків з іноземним капіталом, а навпаки зменшенням кількості саме українських банків, внаслідок проведення «очищення» банківської системи. Тому на ринку залишилися більш стійкі банки, котрі фінансуються нерезидентами.

дентами.

Враховуючи такі зрушення в банківському секторі, нами було виявлено співвідношення головних показників діяльності банків з іноземними капіталом, до загальних показників по банківській системі України.

На рис. 4 представлено обсяги основних показників діяльності банківських установ. У зв'язку з тим, що з 2017 р. Національний банк України запровадив нову класифікацію банків, періодом дослідження обрано 2017-2018 рр.

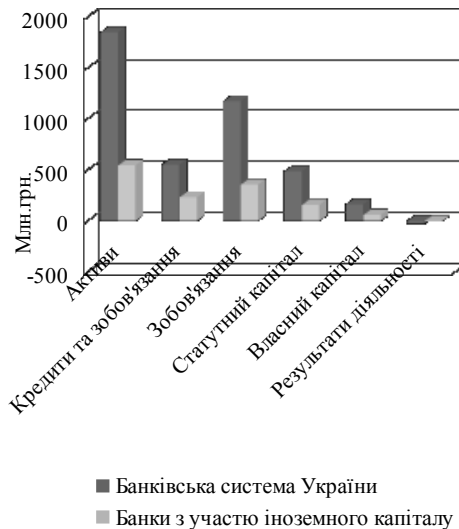

Рис. 4. Обсяги основних показників діяльності банківських установ за 2017-2018 рр., млн. грн. (станом на початок року)

Як видно, з поданого рисунку (рис. 4) майже всі обрані показники у відсотковому співвідношенні до загальних обсягів по банківській системі займають приблизно 30-50 %. Зазначена ситуація в котре підтверджує той факт, що банки, які інвестуються нерезидентами, несуть значущий вклад у розвиток вітчизняної банківської системи.

Аналізуючи рис. 3 та рис. 4, можна узагальнити, що протягом досліджуваних років банки за участю іноземного капіталу збільшували обсяг своїх активів та зменшували зобов'язання. Що ж стосується капіталу, то протягом останніх років відбулося збільшення статутного капіталу на 14,6 млн. грн. та зменшення власного на 4,7 млн. грн. Результати діяльності за 2018 р. більш оптимальніші з огляду на попередній рік, адже банкам вдалося зменшити свою збитковість.

Станом на початок 2018 р. згідно з новою класифікації НБУ, до банків з державною часткою відноситься 5 банківських установ, до банків іноземних банківських груп – 23 банки та до банків з приватним українським капіталом – 54 установи.

У розрізі досліджуваної теми наведемо офіційну статистику стосовно рейтингу банківських установ України. Нами було обрано 10 найбільших банків за розміром активів. До вибірки потрапили чотири українські банки та шість банків за участі іноземного капіталу. Нами складено рейтинг у межах даної вибірки за основними показниками діяльності. Мова йде про обсяги активів, зобов'язань, коштів фізичних

осіб, рівня прибутковості (збитковості) активів банку.

Виходячи з табл. 1, можемо в котрий раз підтвердити факт достатнього впливу банків, котрі інвестуються нерезидентами, на загальний стан розвитку сучасної банківської системи. Як видно з табл. 1, за загальними обсягами активів та зобов'язань українські банки конкурують нарівні з банками з іноземним капіталом, а ось що стосується прибутковості банківських установ, то у переважній більшості ці показники забезпечують саме банки з іноземним капіталом європейського походження. ПАТ «Укросоцбанк» з італійським капіталом та ПАТ "Промінвестбанк", ПАТ "СБЕРБАНК" з російським капіталом за результатами 2018 р. є збитковими.

Тому важливим чинником у розвитку банківської системи в Україні, є законодавче підґрунтя, котре регулює діяльність банків з іноземним капіталом. На даний момент законодавством забезпечений закон України «Про банки і банківську діяльність» (Ст. 24. Порядок відкриття філій та представництв іноземних банків на території України). Однак положення, зазначені у нормативно-правовому акті не є доцільними, а лише виступають загальними твердженнями. Тим більше, законодавством встановлена різниця між іноземним банком та банком з іноземним капіталом, однак аспекти діяльності другого не зазначені [1]. Таким чином, закон не може регулювати більшу частину спектра діяльності іноземних банків та банків з іноземним капіталом, а отже – потребує вдосконалення.

Таблиця 1

Рейтинг банків України в розрізі основних показників діяльності за 2018 р.

[складено автором на основі джерела [10]]

Рейтинг банків	за активами	За статутним капіталом	за зобов'язаннями	за коштами фізичних осіб	за прибутковістю активів
1	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія) (6,081 %)
2	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "УкрСиббанк" (Франція) (4,704 %)
3	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна) (2,221 %)
4	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург) (1,813 %)
5	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна) (0,829 %)
6	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна) (0,413 %)
7	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна) (0,045 %)
8	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія) (-2,09 %)
9	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія) (-6,6 %)
10	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія) (-11,32 %)

ВИСНОВКИ

Інтеграція України у світову економіку є доволі складним та тривалим процесом, але все-таки є об'єктивною необхідністю. Адже процес інтеграції повинен діяти на всіх ланках економіки задля отримання економічного ефекту. Тому банківська система як одна з головних постулатів розвитку економіки повинна, в першу чергу, переймати процеси глобалізації. Інтеграція економіки України у міжнародне господарство відкриє шляхи національному банківському капіталу на світовий фінансовий ринок, дозволить створити привабливіший інвестиційний клімат у країні і, у кінцевому підсумку, вивести економіку з глибокої кризи.

За сьогоденних умов нестабільної економіко-географічної ситуації банківські установи з іноземним капіталом забезпечують надійність своїх дочірніх банків. Тому при проведенні різностороннього аналізу у нашому дослідженні ми отримували результати більшою мірою переважання саме таких банків над

банками українського походження.

Провівши дане дослідження, можемо стверджувати, що наявність у банківській сфері іноземного капіталу є позитивним, і навіть необхідним явищем. Але враховуючи переважання банків іноземних банківських груп, потрібно проводити удосконалення на законодавчому рівні задля подальшого ефективного регулювання діяльності таких банків.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 22.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу. Світ фінансів. 2008. № 15. С. 8-19.
3. Владимир О.М. Банки в системі організації валютних відносин в умовах ринкових трансформацій економіки України: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.08 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2012.

196 с.

4. Балануца О.О. Іноземний капітал у системі фінансової безпеки. Вісник Київського університету імені Василя Гетьмана. Економіка. 2009. № 112. С. 36-39.

5. Геєць В.В. Іноземний капітал у банківській системі України. Дзеркало тижня. 2006. № 26. С. 8.

6. Горелая Н.В. Зарубежный опыт моделирования эффективности банковских слияний. Деньги и кредит. 2006. № 8. С. 32-37.

7. Пилипенко Л.М. Іноземний капітал у банківській системі України як чинник впливу на фінансову безпеку держави: дис. ... канд. екон. наук / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2016. С. 42-60.

8. Основні показники діяльності банків (за даними Національного банку України). URL: Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

9. Дані фінансової звітності банків України (за даними Національного банку України). URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

10. Показники банківської системи (за даними Національного банку України). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>

References

1. On Banks and Banking: Law of Ukraine dated December 12, 2000 №. 2121-III. Last renewal: 11.22.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2121-14> (in Ukrainian).

2. Dziubliuk O.V. Development of the banking system in the conditions of integration of Ukraine's economy into the world

economy and liberalization of the international capital movement. Finance World. 2008. № 15. pp. 8-19. (in Ukrainian).

3. Vladymyr O.M. Banks in the system of organization of currency relations in the conditions of market transformations of the economy of Ukraine: dissertation ... cand. econ. sciences: 08.04.08 / Ternopil National University of Economics. Ternopil, 2012. 196 p. (in Ukrainian).

4. Balanutsa O.O. Foreign capital in the system of financial security. Bulletin of the Vadym Hetman Kyiv University. Economics. 2009. № 112. pp. 36-39. (in Ukrainian).

5. Heiets V.V. Foreign capital in the banking system of Ukraine. The Mirror Of The Week. 2006. № 26. P. 8. (in Ukrainian).

6. Gorelaya N.V. Foreign experience in modeling the efficiency of bank mergers. Money and Credit. 2006. № 8. pp. 32-37. (in Russian).

7. Pylypenko L.M. Foreign capital in the banking system of Ukraine as a factor of influence on the financial security of the state: dissertation ... cand. econ. sciences / National Institute for Strategic Studies. Kyiv. 2016. pp. 42-60. (in Ukrainian).

8. Main indicators of banks activity (according to the National Bank of Ukraine). URL: Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807 (in Ukrainian).

9. Data of the financial statements of the banks of Ukraine (according to the National Bank of Ukraine). URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097 (in Ukrainian).

10. Indicators of the banking system (according to the National Bank of Ukraine). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577> (in Ukrainian).

ПАВЛЮК

Ірина Олександрівна
ira0216@ukr.net

УДК 338.435

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРИБУТОК
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХаспірант, Вінницький
національний аграрний
університетFACTORS AFFECTING THE PROFIT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN
MODERN CONDITIONS

PAVLIUK Iryna Oleksandrivna – postgraduate student, Vinnytsia National Agrarian University

Стаття присвячена чинникам, що впливають на формування величини прибутковості сільськогосподарських підприємств. Досліджено фактори, що впливають на формування прибутку сільськогосподарських підприємств. Визначено пріоритетні фактори збільшення прибутку підприємства. Розглянуто основні напрями удосконалення формування, використання та управління прибутку сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах. Визначена проблематика функціонування організаційно-економічного механізму сільськогосподарських підприємств та окреслені шляхи її вирішення. Обґрунтовано важливість прибутку, як основного індикатора ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства. Виділено основні об'єкти управління прибутком сільськогосподарського підприємства в процесі його формування, розподілу і використання. Розкрито шляхи управління прибутком.

* * *

Статья посвящена факторам, влияющим на формирование величины доходности сельскохозяйственных предприятий. Исследованы факторы, влияющие на формирование прибыли сельскохозяйственных предприятий. Определены приоритетные факторы увеличения прибыли предприятия. Рассмотрены основные направления совершенствования формирования, использования и управления прибыли сельскохозяйственных предприятий в современных условиях. Определенная проблематика функционирования организационно-экономического механизма сельскохозяйственных предприятий и намечены пути ее решения. Обоснована важность прибыли, как основного индикатора эффективности деятельности сельскохозяйственного предприятия. Выделены основные объекты управления прибылью сельскохозяйственного предприятия в процессе его формирования, распределения и использования. Раскрыты пути управления прибылью.

* * *

Under the current conditions, the main task of any enterprise is to generate profits. In order to continuously ensure profit growth, an enterprise is constantly forced to look for unused opportunities for its increase, that is, growth reserves. The article is devoted to factors influencing the formation of the profitability of agricultural enterprises.

Profit is the main task of each enterprise. In modern conditions, the issue of increasing profits is quite important, since in today's conditions, many enterprises, especially agricultural, are experiencing a crisis of their activities. At the same time, agriculture occupies a significant place in the formation of the gross domestic product. Thus, the main factors in increasing the profit of an agricultural enterprise are: reducing the cost of production; increasing the technological level of production; change in the structure and volume of production; biofuel production.

On the basis of the analysis of factors affecting profit, determine the existing opportunities for its increase at the expense of one or a group of factors that create a reserve for this. The article investigates the factors influencing the formation of profit of agricultural enterprises. The priority factors of increase of profit of the enterprise are determined. The main directions of improvement of the formation, use and management of profit of agricultural enterprises in modern conditions are considered. The problems of functioning of the organizational and economic mechanism of agricultural enterprises are determined and the ways of its solution are outlined. The importance of profit as the main indicator of the efficiency of an agricultural enterprise activity is substantiated. The basic objects of management of profit of the agricultural enterprise in the process of its formation, distribution and use are allocated. Revealed ways to manage profits.

Ключові слова: прибуток підприємства, фактори підвищення прибутку, сільське господарство, модернізація основних засобів

Ключевые слова: прибыль предприятия, факторы повышения прибыли, сельское хозяйство, модернизация основных средств

Keywords: profit, ways to increase profits, agriculture, modernization of fixed assets

ВСТУП

В умовах сьогодення головним завданням будь-якого підприємства є отримання прибутку. Щоб постійно забезпечувати зростання прибутку, підприємство змушене постійно шукати невикористані можливості його збільшення, тобто резерви зростання. Фактори, що впливають на формування прибутку підприємства, на сучасному етапі є об'єктом уваги багатьох вчених. Дослідження проведені у роботах В.І. Аранчій, О.М. Бандурка, І.А. Бланк, Є. Іщенко, В.Л. Корінев, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова, П.Н. Шуляк та інших

вчених [5]. Разом з тим залишається необхідність проведення дослідження стосовно пошуку та аналізу факторів, які формують прибуток сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах.

МЕТОЮ СТАТТІ є вивчення факторів, що впливають на зростання прибутку сільськогосподарського підприємства у сучасних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження були використані наступні методи: табличний, статистичний, метод наукової абстракції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сільське господарство є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. Разом з цим сільське господарство займає вагомe місце в формування валового внутрішнього продукту.

Сільське господарство входить до складу агропромислового комплексу і включає такі основні галузі: рослинництво, тваринництво, рибальство.

Особливістю сільського господарства як галузі є те, що нестабільність однієї галузі негативно впливає на розвиток іншої галузі.

На сьогоднішній день однією з актуальних проблем є розгляд і вивчення чинників, які прямо-пропорційно впливають на величину прибутку. Будь-яке підприємство свої сили спрямовує на отримання кінцевого результату. Прибуток – це різниця між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [2].

Для того щоб виявити фактори, які впливають на зростання прибутку підприємства, необхідно, для початку, виявити чинники, які впливають на величину прибутку.

Для кожного виду діяльності ці чинники різні. Так, для сільського господарства структура факторів, що впливають на прибуток зображена на рис. 1.

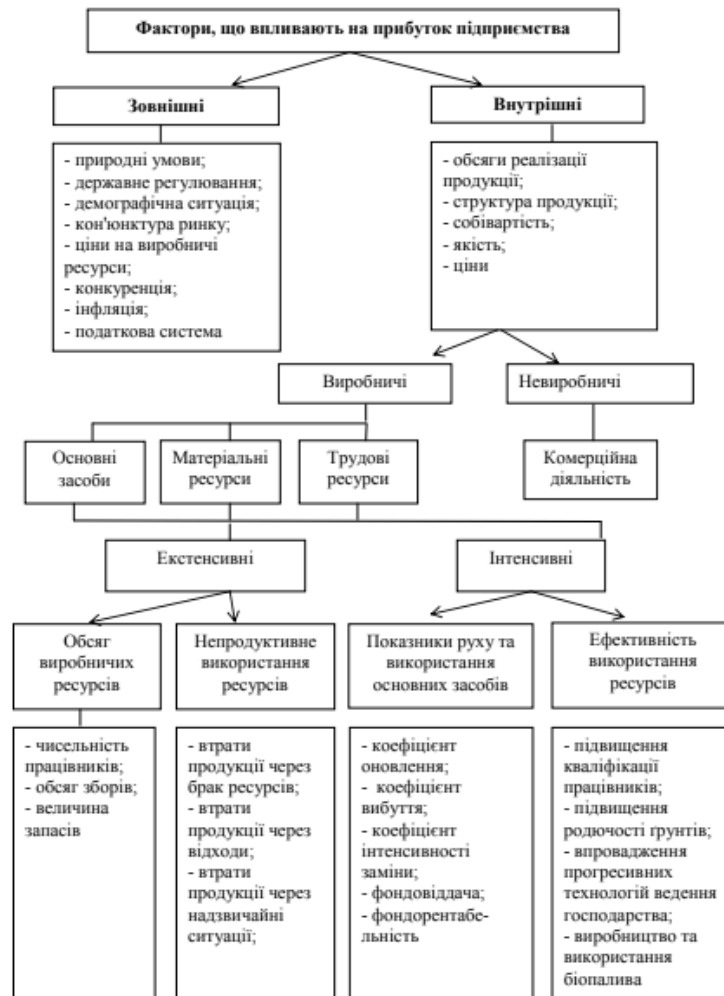

Рис. 1. Структура факторів, що впливають на прибуток сільськогосподарського підприємства [на думку автора]

Фактори, що впливають на прибуток сільськогосподарського підприємства поділяються на 2 групи: зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори впливу на прибуток сільськогосподарського підприємства – це фактори, які не залежать від діяльності підприємства.

Оскільки сільське господарство є специфічною галуззю, то найбільший вплив на його прибуток чинять природні умови. Також до факторів, що впливають на прибуток відносять державне регулювання цін, податкових ставок та пільг, демографічна ситуація, ціни на виробничі ресурси, інфляція.

Внутрішні фактори впливу на прибуток підприємства – це фактори, які безпосередньо залежать від діяльності підприємства.

До внутрішніх факторів відносять обсяги виробництва та реалізації продукції, структура продукції, собівартість продукції, якість продукції, ціни та інше.

Внутрішні фактори поділяють на виробничі та невиробничі [4].

Виробничі фактори, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні.

Найбільший вплив на прибуток від реалізації продукції мають обсяги реалізації, повна собівартість, рівень цін та структура реалізованої продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика впливу факторів на зміну прибутку від реалізації продукції [6]

Фактор	Характеристика впливу
Обсяг реалізації окремого виду продукції	Збільшення (зменшення) обсягу реалізації прибуткової продукції викликає підвищення (зниження) розміру прибутку
Структура реалізованої продукції	При зростанні в обсягах реалізації питомої ваги низько прибуткової продукції зменшується загальна сума прибутку і, навпаки
Собівартість одиниці реалізованої продукції	Дія обернено пропорційна: збільшення собівартості знижує суму прибутку і, навпаки
Рівень цін	Дія прямо пропорційна: зростання (зниження) ціни підвищує (зменшує) суму прибутку

Основним серед факторів зростання прибутку сільськогосподарського підприємства є зменшення собівартості продукції. Тому можна запропонувати фактори, що впливають зниження собівартості продукції підприємств аграрної сфери:

- підвищення технологічного рівня;
- удосконалення організації виробництва та праці (розвиток спеціалізації виробництва, удосконалення організації праці);
- зміна структури та обсягу продукції (відносно зменшення умовно постійних витрат, зміна структури виробництва продукції);
- покращення використання природних ресурсів, застосування більш дешевших матеріалів, безвідходні технології виробництва.

Також вагомий вплив на прибуток сільськогосподарського підприємства чинить така група факторів як показники використання та руху основних засобів, а саме сільськогосподарських машин та обладнання які використовуються в процесі виробництва продукції. До цих показників відносять коефіцієнт оновлення, вибуття, інтенсивності заміни, а також фондоддачу та фондорентабельність.

В умовах науково-технічного прогресу сільськогосподарська техніка постійно оновлюється та модернізується, створюються технології, які є більш продуктивними та менш енергозатратними. Саме тому, інвестуючи у модернізацію основних засобів власники сільськогосподарських підприємств за рахунок більш продуктивних технологій знижують собівартість продукції.

Унікальність сільського господарства також полягає в тому, що воно є залежним від такого фактору як родючість ґрунтів. Хоча в Україні 67 % земель, які є придатними для сільського господарства, вкриті родючими чорноземами, з роками земельні ресурси виснажуються та стають менш продуктивними через неправильне їх використання, екологічне забруднення, та виснаження окремими культурами, тому виникає потреба в підвищенні родючості ґрунтів.

Підвищити родючість ґрунту можна за рахунок запровадження комплексу організаційно-технологічних заходів, які включають:

- структуру посівних площ, що адаптована до ґрунтово-ландшафтних елементів і науково обґрунтованих сівозмін;
- розширення робіт з хімічної меліорації закислених та засолених ґрунтів;
- підвищення ефективності використання меліорованих земель на інноваційній основі;
- протиерозійні заходи постійної дії – гідротехнічні,

культуртехнічні, агротехнічні та лісомеліоративні;

- консервацію середньо- і сильноерозованих земель із наступним їх залуженням або залісненням;
- орієнтацію на органічні системи удобрення, значний ріст виробництва та внесення гною;
- підвищення ефективності застосування мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз, строків і способів їх внесення в ґрунт;
- заміну традиційних технологій обробітку ґрунту на ґрунто-захисні, адаптовані до зональних особливостей.

Досить важливим питанням у сільському господарстві є використання енергії, але разом з тим перед підприємствами цієї галузі постає можливість виробництва біопалива, що значно зменшить їхні витрати на інші види енергії, і в загальному підвищить прибутковість, зменшивши залежність від імпорту палива.

Слід відмітити, що у розвинених країнах світу інтенсивно використовується система виробництва біопалива з сільськогосподарських відходів. На жаль, у нашій державі виробництво та використання біопалива тільки почало розвиватися. Це є важливим фактором як зниження собівартості продукції, шляхом зменшення витрат на енергію, так і можливістю отримання додаткового прибутку від його реалізації іншим підприємствам.

До невиробничих факторів належать постачальницько-збутова та природоохоронна діяльність, соціальні умови праці та побуту тощо [1].

Ряд вище перелічених факторів повинен бути предметом дослідження для процесу формування прибутку. Без належної уваги до цієї проблеми і кожного фактора, зокрема, неможлива ефективна діяльність та прибутковість будь-якого з підприємств.

На основі аналізу факторів, що впливають на прибуток, визначають наявні можливості стосовно його підвищення за рахунок одного чи групи факторів, що створюють для цього резерв.

ВИСНОВКИ

Отримання прибутку є головним завданням кожного підприємства. У сучасних умовах питання збільшення прибутку є досить важливим, оскільки в умовах сьогодення, багато підприємств, особливо сільськогосподарські переживають кризу своєї діяльності. Таким чином, головними факторами збільшення прибутку сільськогосподарського підприємства є: зменшення собівартості продукції; підвищення технологічного рівня виробництва; зміна структури та обсягу продукції; виробництво біопалива; інші.

Список використаних джерел

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
2. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства. Навч. посіб. 2-ге видання. Центр учбової літератури, 2010. С. 313.
3. Петруня Н.В. Фінансові результати як джерело формування активів сільськогосподарських підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Фінанси і кредит". Суми: СНАУ, 2007. № 1. С. 56-59.
4. Романова Т.В., Даровський Є.О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>
5. Дженкова Г.К. Фактори зростання прибутку промислового підприємства. Культура народів Причорномор'я. 2008. № 126. С. 30-31.
6. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

References

1. Berdar M.M., Business Finance: tutorial. Center for Educational Literature, 2010. 352 p. (in Ukrainian).
2. Hetman O.O., Shapoval V.M. Business Economics: Tutorial. Center for Educational Literature, 2010. P. 313 (in Ukrainian).
3. Petrunia N.V. Financial results as a source of formation of assets of agricultural enterprises. Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series "Finance and Credit". Sumy: SNAU, 2007. № 1. pp. 56-59 (in Ukrainian).
4. Romanova T.V., Darovskyi Ye.O. Factors influencing the increase of profits of Ukrainian enterprises in modern conditions. Effective economy. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976> (in Ukrainian).
5. Dzhenkova H.K. Factors for the growth of profits of an industrial enterprise. Culture of the peoples of the Black Sea region. 2008. № 126. pp. 30 - 31 (in Ukrainian).
6. Tsal-Tsalko Yu.S. Financial Analysis: textbook. 276. Center for Educational Literature, 2008. 566 p. (in Ukrainian).

ШЕВЧЕНКО

Інна Юріївна

shevchenko.khnadu@gmail.com

УДК 338.26

ГАРМОНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯHARMONIZATION MODEL FOR THE FORMATION OF THE STATE
STRATEGY OF THE AUTOMOTIVE INDUSTRY DEVELOPMENT

к.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

SHEVCHENKO Inna Yuriivna – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University

У статті розроблено модель формування державної стратегії розвитку автомобілебудування, якою, на відміну від наявних у науковій літературі моделей державного протекціонізму автомобілебудівної галузі, передбачено гармонізацію проекту державної стратегії розвитку автомобілебудування та стратегії розвитку автомобілебудівних підприємств. Розроблена гармонізаційна модель формування державної стратегії розвитку автомобілебудування містить уніфіковану модель державного регулювання розвитку автомобілебудівної галузі, яка дозволяє формувати комплекс державних заходів у сфері автомобільної промисловості з урахуванням рівнів конкурентоспроможності та етапів життєвих циклів автомобілебудівних підприємств.

* * *

В статье разработана модель формирования государственной стратегии развития автомобилестроения, которой, в отличие от имеющихся в научной литературе моделей государственного протекционизма автомобилестроительной отрасли, предусмотрено гармонизацию проекта государственной стратегии развития автомобилестроения и стратегии развития автомобилестроительных предприятий. Разработанная гармонизационная модель формирования государственной стратегии развития автомобилестроения содержит унифицированную модель государственного регулирования развития автомобилестроительной отрасли, которая позволяет формировать комплекс государственных мероприятий в сфере автомобильной промышленности с учетом уровней конкурентоспособности и этапов жизненных циклов автомобилестроительных предприятий.

* * *

Introduction. Automotive industry is the integral and strategically important part of the industry and the national economy, traditionally making a significant contribution to the formation of the gross domestic product, the attraction of investment and the creation of workplaces. Unfortunately, in Ukraine the powerful automotive complex is practically lost. The implementation of the state measures provided by the automotive development programs in Ukraine did not give the desirable socio-economic effects. In such conditions, the need for development of the newest models of the formation of the state strategy for the automotive industry development, in particular, on the principles of the harmonization approach, is updated.

Purpose is the development the harmonization model for the formation of the state strategy of the automotive industry development.

Results. Developed harmonization model for the formation of the state strategy of the automotive industry development (in contrast to the other models of the state protectionism of the automotive industry) provides for the harmonization of the project of the state strategy of the automotive industry development and the strategy of the automotive enterprises development. The important part of the harmonization model for the formation of the state strategy of the automotive industry development is the unified model of the state regulation of the automotive industry development, which allows the forming the complex of the state measures in the field of automobile industry, taking into account the levels of the competitiveness and the stages of the life cycles of the automotive enterprises.

Conclusion. Thus, the prospects of the further research include the development of the methodological recommendations for the harmonization of the state strategy for the automotive industry development (which contains the complex of the measures formed due to the unified model of the state regulation of the automotive industry development) and the strategy of the automotive enterprises development (synthesized from the strategies for the development of the passenger cars construction enterprises, trucks construction enterprises and buses construction enterprises).

Ключові слова: автомобілебудування, державна стратегія, державне регулювання

Ключевые слова: автомобилестроение, государственная стратегия, государственное регулирование

Keywords: automotive industry, state strategy, state regulation

ВСТУП

Автомобільна промисловість є невід'ємною та стратегічно важливою частиною промисловості та національної економіки, традиційно роблячи суттєвий внесок у формування валового внутрішнього продукту, залучення інвестицій і створення робочих місць.

На жаль, в Україні на даний момент має місце ситуація, за якої колись потужний автомобілебудівний комплекс практично втрачено. Так, лише за останні роки автомобілебудування України втратило таких потужних автовиробників як ПАТ «Кременчуцький автоскладальний завод» і ПрАТ «Львівський автобусний завод» [1-2].

Ті ж вітчизняні автовиробники, яким ще вдається функціонувати, систематично потерпають від комплексу складних проблем: як свідчать результати попередніх досліджень [3-5], до «слабких місць» автомобілебудівних підприємств України можна віднести наступні: нижчу якість вітчизняної автомобілебудівної продукції, ніж якість аналогічної продукції зарубіжних автовиробників; невідповідність якості вітчизняної автомобілебудівної продукції вимогам міжнародних стандартів, в тому числі екологічних стандартів; відсутність потужностей для виробництва електромобілів; низький рівень міжгалузевого та внутрішнього галузевого кооперування; значний рівень зносу основних фондів; використання застарілих технологій; значна енергоємність виробничого процесу; повсякчасне використання імпортованих комплектуючих; високий рівень плинності кадрів; середній вік працівників зазвичай перевищує 45 років; рівень оплати праці не перевищує середній загальнодержавний показник; низький рівень продуктивності та мотивації праці персоналу; низька якість управлінських кадрів; неефективні організаційні структури управління; неадекватність впроваджуваних стратегій; нестабільність отриманого фінансового результату; значна залежність від позикових коштів; низька інноваційна активність; низька інвестиційна привабливість; неефективна організація маркетингової діяльності.

Таким чином, цілком зрозуміла неспроможність підприємств автомобілебудування вирішити комплекс зазначених проблем у процесі інерційного функціонування та їх потреба у державній підтримці.

Разом з тим, на зазначення заслуговує те, що державою розуміється необхідність регулювання розвитку вітчизняного автомобілебудування, що, зокрема, отримало відображення у прийнятті таких програмних документів як Концепція розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 р. [6] та Концепція Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 р. [7]. Втім, реалі-

зація заходів, передбачених даними нормативно-правовими актами, не дала бажаних соціально-економічних ефектів у сфері автомобілебудування.

У таких умовах актуалізується необхідність розроблення новітніх моделей формування державної стратегії розвитку автомобілебудування, зокрема, на засадах гармонізаційного підходу.

МЕТА РОБОТИ полягає в розробленні гармонізаційної моделі формування державної стратегії розвитку автомобілебудування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час проведення дослідження використано такі методи як метод аналізу та синтезу, системний підхід, матричні методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Гармонізаційний підхід до формування державної стратегії розвитку автомобілебудування полягає у взаємному узгодженні проекту державної стратегії розвитку автомобілебудування та стратегії розвитку автомобілебудівних підприємств.

Наглядно гармонізаційна модель формування державної стратегії розвитку автомобілебудування представлена на рис. 1.

Методологічною основою застосування гармонізаційної моделі формування державної стратегії розвитку автомобілебудування є матричні методи, зокрема, попередньо розроблена автором [8] матриця розвитку підприємств автомобілебудування, яка будується за рівнями конкурентоспроможності (високий, середній, низький) автомобілебудівних підприємств і етапами їх життєвих циклів (започаткування, зростання, стабілізація, успішне функціонування, стагнація, спад і криза) (рис. 2).

Стратегії автомобілебудівних підприємств за квадрантами матриці розвитку підприємств автомобілебудування було презентовано автором у попередній публікації [9] і наглядно представлено на рис. 3.

Авторське бачення уніфікованої моделі державного регулювання розвитку автомобілебудування представлено на рис. 4.

ВИСНОВКИ

Виходячи з отриманих результатів, перспективи подальших досліджень складає розроблення методичних рекомендацій із гармонізації проекту державної стратегії розвитку автомобілебудування (який містить комплекс заходів, сформованих за уніфікованою моделлю державного регулювання розвитку автомобілебудування) та стратегії розвитку автомобілебудівних підприємств (синтезованої зі стратегій розвитку підприємств легкового та вантажного автомобілебудування, автобусобудування).

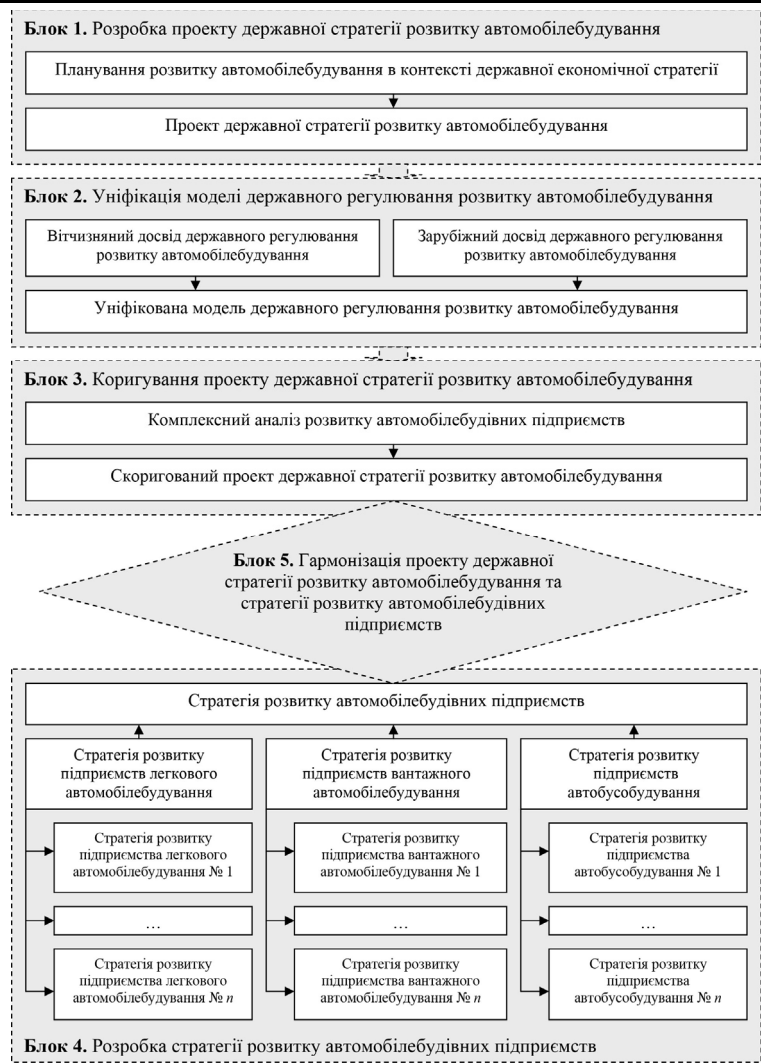

Рис. 1. Гармонізаційна модель формування державної стратегії розвитку автомобілебудування [авторська розробка]

Рівень конкурентоспроможності	високий	квадрант № 14	квадрант № 15	квадрант № 3	квадрант № 4	квадрант № 5	квадрант № 16	квадрант № 17
	середній	квадрант № 13	квадрант № 2	квадрант № 9	квадрант № 10	квадрант № 11	квадрант № 6	квадрант № 18
	низький	квадрант № 1	квадрант № 8	квадрант № 19	квадрант № 20	квадрант № 21	квадрант № 12	квадрант № 7
		започаткування	зростання	стабілізація	успішне функціонування	стагнація	спад	криза
Етапи життєвого циклу								

Рис. 2. Матриця розвитку підприємств автомобілебудування [авторська розробка]

Рівень конкурентоспроможності	високий	інтенсифікація	інтенсифікація	інтенсифікація, інтеграція	інтеграція, ревіталізація	модифікація	модифікація, модернізація	реконструкція, реінжиніринг
	середній	інтенсифікація	інтенсифікація	кластеризація, стабілізація	стабілізація, диференціація	модифікація, диверсифікація	реорганізація, реінжиніринг	реструктуризація
	низький	екстенсифікація	екстенсифікація	екстенсифікація, кластеризація	перепрофілювання, диверсифікація	перепрофілювання, диверсифікація	скорочення, реструктуризація	санація, ліквідація
		започаткування	зростання	стабілізація	успішне функціонування	стагнація	спад	криза
Етапи життєвого циклу								

Рис. 3. Матриця стратегій розвитку підприємств автомобілебудування (авторська розробка)

Рівень конкурентоспроможності	високий	1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 23, 24, 26, 27	1, 3, 8, 9, 12, 18, 26	1, 3, 8, 9, 21	1, 3, 8, 9, 21	1, 3, 8, 9, 18, 21	1, 3, 8, 9, 12, 19, 26	1, 2, 3, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 23, 24, 26, 27
	середній	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 23, 24, 26, 27	1, 3, 8, 9, 12, 15, 18, 26	1, 3, 8, 9, 12, 21	1, 3, 8, 9, 12, 15, 19, 26	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 23, 24, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27
	низький	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 23, 24, 25, 26, 27	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 23, 25, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 23, 24, 25, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27
		започаткування	зростання	стабілізація	успішне функціонування	стагнація	спад	криза

Етапи життєвого циклу

1 – проголошення на загальнодержавному рівні та закріплення в нормативно-правових актах статусу автомобілебудування як пріоритетної галузі промисловості та статті експорту; 2 – створення сприятливих умов для іноземного та національного інвестування в автомобільну промисловість через надання державних гарантій, податкових знижок, запровадження «податкових канікул» для інвесторів; 3 – законодавче закріплення вимог до спільних автомобілебудівних підприємств; 4 – ліцензування іноземного та національного інвестування в автовиробництво; 5 – обмеження або заборона імпорту автомобільної техніки; 6 – обмеження або заборона імпорту комплектуючих для автомобілів у разі виробництва їх аналогів у країні; 7 – встановлення надвисокої ставки імпортного мита на автомобільну техніку та комплектуючі; 8 – ліцензування автоскладальницької діяльності та діяльності з виробництва автомобільної техніки; 9 – законодавче закріплення та контроль рівня локалізації автоскладальницької діяльності та діяльності з виробництва автомобільної техніки; 10 – встановлення вимог до техніко-технологічної бази автоскладальних підприємств; 11 – надання податкових пільг виробникам автомобілів і комплектуючих; 12 – повернення податків автовиробникам-експортерам; 13 – державна підтримка розвитку суміжних галузей; 14 – державні програми пільгового автоскладування та допущення; 15 – зменшення ставки податку на купівлю автомобіля та розміру реєстраційного збору; 16 – державне кредитування автомобілебудівників на пільгових умовах; 17 – державне поручительство за автовиробників перед кредиторами; 18 – державне субсидування автовиробників для стимулювання регіонального розвитку; 19 – державне субсидування автовиробників для здійснення модернізації; 20 – державне субсидування автовиробників для здійснення реструктуризації; 21 – державне субсидування автовиробників для здійснення «горизонтальних заходів»; 22 – встановлення мінімального обсягу виробництва автомобілів; 23 – запровадження сертифікації автомобілів; 24 – здійснення державних замовлень на виробництво автомобілів; 25 – регулювання рівня цін на автомобільну техніку та комплектуючі; 26 – запровадження прискореної амортизації для комерційного автотранспорту; 27 – реалізація державних «утилізаційних програм», якими передбачається надання знижок на нові автомобілі у разі обміну застарілих авто.

Рис. 4. Уніфікована модель державного регулювання розвитку автомобілебудування [авторська розробка]

Список використаних джерел

1. Суд ліквідував Кременчуцький автоскладальний завод. Новини Інформаційного агентства УНІАН від 9 січня 2018 року. URL: <https://economics.unian.ua/industry/2337113-sud-likviduvav-kremenchutskiyavtoskladalniy-zavod.html> (дата звернення: 29.03.2019).
2. Львівський завод через чотири роки запустив автобуси на конвеєр. Новини ТСН від 13 червня 2018 року. URL: <https://tsn.ua/auto/news/lvivskiy-zavod-cherez-chotiri-roki-zapustiv-avtobusi-na-konveyer-1170741.html>
3. Dmitriyev I., Shevchenko I. Problems and prospects of development of the automotive industry in Ukraine. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej*. 2017, № 20 (2017), pp. 11-23.
4. Шевченко І.Ю. Автомобілебудування як провідна підгалузь машинобудування в Україні. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015. № 3(10). Т. 1. С. 68-74.
5. Шевченко І.Ю. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності автомобілебудівних підприємств України. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2018. № 2(21). С. 211-233.
6. Про схвалення Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 р. № 452-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452-2006-p>
7. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 січня 2014 р. № 25-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/25-2014-p>

8. Шевченко І.Ю. Методичні засади оцінювання конкурентоспроможності автомобілебудівних підприємств в контексті формування державної стратегії розвитку автомобілебудування. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. 2018. № 4(125). С. 49-61.

9. Шевченко І.Ю. Методико-прикладні засади формування стратегічних наборів автомобілебудівних підприємств. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 2/1. С. 39-44.

References

1. The court liquidated the Kremenchug automobile assembly plant. News of the Information agency UNIAN from January 9, 2018. URL: <https://economics.unian.ua/industry/2337113-sud-likviduvav-kremenchutskiyavtoskladalniy-zavod.html> (in Ukrainian)
2. Lviv plant launched buses on the conveyor belt four years later. News of the TSN from June 13, 2018. URL: <https://tsn.ua/auto/news/lvivskiy-zavod-cherez-chotiri-roki-zapustiv-avtobusi-na-konveyer-1170741.html> (in Ukrainian)
3. Dmitriyev I., Shevchenko I. Problems and prospects of development of the automotive industry in Ukraine. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej*. 2017, № 20 (2017), pp. 11-23.
4. Shevchenko I.Yu. Automotive industry as the leading branch of the machine building in Ukraine. Problems and prospects of the entrepreneurship development. 2015. № 3(10). Vol. 1. pp. 68-74. (in Ukrainian)
5. Shevchenko I.Yu. Integral assessment of the competitiveness of the automotive enterprises of Ukraine. Problems and prospects of the entrepreneurship development. 2018. № 2(21). pp. 211-233. (in Ukrainian)

6. About approval of the Concept for the development of the automotive industry and the regulation of the automobile market in the period up to 2015: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 3, 2006, № 452-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452-2006-p> (in Ukrainian)

7. About approval of the Concept of State target economic program for the development of the car-building in the period up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 15, 2014, № 25-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/25-2014-p> (in Ukrainian)

8. Shevchenko I.Yu. Methodological framework for assessing the competitiveness of automotive companies in the context of building the government strategy for automotive industry development. *Bulletin of the Kyiv national university of technologies and design. Series: Economic sciences*. 2018. № 4 (125). pp. 49-61. (in Ukrainian)

9. Shevchenko I.Yu. Methodological and applied bases of forming the strategic sets of the automotive industry enterprises. *Economics. Finances. Law*. 2019. № 2/1. pp. 39-44. (in Ukrainian)

СУХОВЕТРУК

Ірина Ігорівна

iua40@i.ua

УДК 332.1

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ» ТА ПІДХОДИ СТОСОВНО РОЗУМІННЯ СУТІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

магістр, Інститут
пiслядипломної освіти,
Київський національний
університет імені Тараса
Шевченка

DEFINITION OF THE CONCEPT «REAL SECTOR OF THE ECONOMY» AND APPROACHES TO DEFINING THE FINANCIAL POTENTIAL IN THE REAL SECTOR OF ECONOMY OF THE REGION

SUKHOVETRUK Irina Ihorivna – master, Institute of Postgraduate Education, Kyiv National University after Taras Shevchenko

У статті розглянуті комплексні підходи науковців до ідентифікації сутнісних характеристик та класифікаційних аспектів реального сектору економіки. Особливої актуальності набувають також питання теоретико-методологічних аспектів формування та підвищення ефективності використання фінансового потенціалу реального сектору економіки регіону, як чинника, що впливає на виробничо-господарську ситуацію стосовно швидкої зміни кон'юнктури внутрішнього й зовнішнього ринків. Проведений в статті аналіз теоретичного матеріалу з проблеми визначення фінансового потенціалу реального сектору економіки регіону свідчить, що більшість сучасних досліджень стосуються окремих аспектів поняття «потенціал». Підтримано думку, що фінансовий потенціал варто розглядати не тільки як здатність підприємств залучати та раціонально використовувати фінансові ресурси, але й як важливу відтворювальну складову виробничих потужностей підприємств.

* * *

В статье рассмотрены комплексные подходы ученых к идентификации сущностных характеристик и классификационных аспектов реального сектора экономики. Особую актуальность приобретают так же вопросы теоретико-методологических аспектов формирования и повышения эффективности использования финансового потенциала реального сектора экономики региона, как фактора, влияющего на производственно-хозяйственную ситуацию быстрого изменения конъюнктуры внутреннего и внешнего рынков. Проведенный в статье анализ теоретического материала по проблеме определения финансового потенциала реального сектора экономики региона свидетельствует, что большинство современных исследований касаются отдельных аспектов понятия «потенциал». Поддержано мнение, что финансовый потенциал следует рассматривать не только как способность предприятий привлекать и рационально использовать финансовые ресурсы, но и как важную воспроизводственную составляющую производственных мощностей предприятий.

* * *

In today's market conditions, the issue of financing, development and effective activity of the real sector of the economy of Ukraine in the conditions of the global financial crisis becomes especially urgent. An increase in the volume of financial resources of economic entities can be achieved through effective interaction between the financial and real sectors of the economy, the establishment of mutually beneficial, partnership relations between commercial banks and enterprises, the increasing role of banking institutions in ensuring the continuity of the reproductive process at the micro level through their active participation in the processes of individual capital reproduction domestic enterprises. However, despite the market transformation of the domestic economy, the participation of banking financial institutions in investing in the real economy remains low. This condition is associated with the absence of an effective mechanism for transforming savings into investments, lack of trust in banks and their low capitalization. In the scientific article the complex approaches of scientists to the identification of the essential characteristics and classification aspects of the real sector of the economy are considered. The issue of theoretical and methodological aspects of the formation and increase of the efficiency of the use of financial potential of the Real sector of the region's economy as a factor affecting the production and economic situation regarding the rapid change of the internal and external market conditions becomes especially acute. The analysis of theoretical material on the problem of determining the financial potential of the real sector of the region's economy in the article shows that most of the modern studies deal with certain aspects of the concept of "potential". The view that financial potential should be considered not only as the ability of enterprises to attract and rationally use financial resources, but also as an important reproductive component of production capacities of enterprises is supported. It is concluded that sustainable economic development of regions is largely determined by the efficiency of financial and credit relations and is mainly due to the financial stability of economic entities.

Ключові слова: реальний сектор, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, економіка, зовнішній ринок, підприємство

Ключевые слова: реальный сектор, финансовый потенциал, финансовые ресурсы, экономика, внешний рынок, предприятие

Keywords: real sector, financial potential, financial resources, economy, foreign market, enterprise

ВСТУП

У сучасних ринкових умовах особливої актуальності набуває питання фінансування, розвитку та ефективної діяльності реального сектору економіки України в умовах світової фінансової кризи. Збільшення обсягу фінансових ресурсів суб'єктів господарю-

вання можливо досягти через ефективну взаємодію фінансового та реального секторів економіки, встановлення взаємовигідних, партнерських відносин між комерційними банками та підприємствами, підвищення ролі банківських інститутів у забезпеченні безперервності відтворювального процесу на мікрорівні

через їх активну участь у процесах індивідуального відтворення капіталу вітчизняних підприємств.

Однак, незважаючи на ринкову трансформацію вітчизняної економіки, участь банківських фінансових установ в інвестуванні реальної економіки залишається низькою. Такий стан пов'язують з відсутністю дієвого механізму трансформації заощаджень в інвестиції, недостатньою довірою до банків та їх низькою капіталізацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії фінансових установ та суб'єктів реального сектору економіки знайшли відображення у працях О. Барановського, А. Васильєва, А. Спіфанова, М. Корнєєва, С. Леонова, С. Реверчук, І. Брітченко, Л. Гриценка та ін. Питанням формування та використання різних джерел фінансування економічного зростання присвячено наукові дослідження зарубіжних дослідників Р. Бінгема, С. Гілла, Д. Кларка, Й. Шумпетера та ін.

МЕТА СТАТТІ – визначити поняття «реальний сектор економіки» та проаналізувати підходи стосовно розуміння суті фінансового потенціалу реального сектору економіки регіону.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи, які були використані при написанні статті:

- 1) аналіз (при вивченні матеріалів стосовно фінансування підприємств реального сектору економіки);
- 2) теоретичні прийоми (використання існуючих точок зору стосовно проблем фінансування реального сектору економіки України);
- 3) індукція та дедукція (при узагальненні інформації та формуванні висновків);
- 4) метод узагальнення (узагальнення підходів);
- 5) методи табличного та графічного зображення даних.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реальний сектор (далі – РС) економіки є невід'ємною частиною сучасних економічних систем, що відіграє головну роль в забезпеченні стійкого розвитку економіки та соціального добробуту держави. На сучасному етапі він займає ключові місця в економіці багатьох промислово-розвинених країн. Так, для прикладу, на його частку припадає 54,5 % ВВП у Великобританії, 57,1 % – у Японії, 40 % – у США та 68 % – у Китаї. В економічній літературі його здебільшого трактують як сукупність галузей економіки, які виробляють матеріальні та нематеріальні товари і послуги, за винятком фінансово-кредитних і біржових операцій, що відносяться до фінансового сектору економіки. Однак на сьогодні не існує чітко визнаного поняття РС економіки, що значно знижує рівень ефективності механізмів державного регулювання пропорцій базових видах економічної діяльності та розвитку держави [1, с. 59].

Якщо не враховувати численні макроекономічні дослідження, результатом яких стали класичні та неокласичні теорії капіталу і праці, то чи не вперше поняття РС, а точніше – реального капіталу, згадується у працях К. Маркса, який диференціював капітал за ознакою участі у виробничому процесі на виробничий реальний капітал (створює додану вартість у процесі виробництва) та фіктивний (не бере участі у створенні суспільного продукту) [2, с. 96]. Проблема,

пов'язаним із дослідженням поняття РС економіки, присвячені також праці таких відомих вітчизняних науковців, як Г. Вечканов, С. Любимцева, А. Семенов, Н. Юрків та ін. Разом з тим, незважаючи на значний доробок вчених, існує необхідність вдосконалення інституціонально-правових та сутнісно-типологічних підходів стосовно визначення категорії РС економіки.

Важливість РС економіки, його комплексна роль у вирішенні системних завдань неодноразово актуалізувала потребу в дослідженні його місця і ролі при формуванні національного доходу держави. Однак за часів командно-адміністративної системи та вже в умовах незалежності України сукупний суспільний продукт і національний дохід держави ідентифікувалися як виробнича сфера (сектор матеріального виробництва) та розраховувалися на її основі (до 1996 р.). Втім, навіть і в сучасних дослідженнях, можна відшукати праці, де до РС економіки відносять лише виробничу сферу (причому без, наприклад, будівництва), оминаючи ринки товарів та послуг [2, с. 34]. Однак такі підходи не можуть вважатися комплексними і повноцінними, оскільки і торгівля і сфера послуг (окрім фінансових) здійснюють власний внесок у створення доданої вартості [1, с. 59].

Доволі комплексно підходить до ідентифікації сутнісних характеристик та класифікаційних аспектів РС економіки Н. Юрків, виділяючи такі його складові як первинний сектор (характерний для доіндустріального суспільства та в який входять сільське господарство, мисливство, лісове господарство, добувна промисловість); вторинний (переробна промисловість та будівництво, на яких робилася ставка в умовах індустріального суспільства); третинний (виробництво і надання виробничих та невиробничих послуг – торгівля, діяльність транспорту і зв'язку, операції з нерухомим майном, діяльність готелів та ресторанів, охорона здоров'я, надання комунальних та індивідуальних послуг, що забезпечували конкурентоспроможність економіки в умовах постіндустріального суспільства); сектор інформаційних та інших послуг (інформаційні технології, освіта та наукові дослідження, банківські та фінансові послуги) [3, с. 8].

Схожим є підхід до поділу РС економіки на складові С. Любимцева. Науковець виділяє два сектори економіки: фіктивний (інформаційне та віртуальне виробництво, охорона здоров'я, ЗМІ, торгівля віртуальними товарами, фінансова діяльність, віртуальний грошовий обіг) та реальний з виділенням первинного, вторинного та третинного секторів по аналогії, як зазначалося вище.

Окремим аспектом під час визначення сутнісних характеристик РС економіки виступає прийняття рішення стосовно доцільності віднесення до нього державного, комунального та сектору домашніх господарств. Однак форма власності не виступає критерієм віднесення тих чи інших видів економічної діяльності або їх суб'єктів до РС економіки. Відповідно, державні, комунальні чи суб'єкти господарювання змішаної форми власності відносяться до аналізованого сектору економіки, якщо вони здійснюють діяльність, пов'язану зі створенням доданої вартості, та формують валовий внутрішній продукт і національний дохід.

Стосовно сектору домашніх господарств, то їх діяль-

ність також спрямована на створення товарів і послуг, які споживаються суспільством. Зрозуміло, що частина продукту, який формується у цьому сегменті, є необліковуваним, адже споживається або безпосередньо особами, що його створюють, або членами їх родин. Інша частина реалізується за грошові кошти, використовується для обміну на товари, послуги. Частково діяльність домашніх господарств обліковується та відображається в системі макроекономічних рахунків, коли вони реалізують продукцію (товари, роботи, послуги) іншим юридичним чи фізичним особам – суб'єктам підприємницької діяльності згідно з офіційними супровідними документами, часто створюючи для цього суб'єкт господарювання, організаційно-правовою формою якого є фермерське господарство, інше господарське товариство чи фізична особа – підприємець. Відтак, діяльність домашніх господарств також відповідає ознакам суб'єктів реального сектору економіки [1, с. 60].

Таку думку розділяє і А. Семенов, який відносить до РС національного господарства види економічної діяльності, пов'язані з матеріальним виробництвом та торгівлею, державним управлінням у частині надання послуг культури, науки, освіти, інших (крім фінансових) послуг, а також домашні господарства [4, с. 181-188].

Якщо поглянути на інституціонально-правові підходи до визначення категорії РС економіки, бачимо відсутність як базових законів, так і інших нормативно-правових актів, чи документів планового характеру, де чітко ідентифікуються суб'єкти цього сектору економіки, його галузі чи види економічної діяльності. Відповідно, у законодавчих актах, стратегічних або програмних державних планових документах поняття реального сектору економіки або юридично не ідентифікується, або лише зазначаються види економічної діяльності, яких стосуються положення відповідного нормативно-правового акту чи документу.

Так, у програмних документах экс-Президента України, а саме – Посланні Президента України до Верховної Ради України у підрозділі «РС економіки України у післякризовий період» при визначенні пріоритетів розвитку вітчизняного РС акцентується на важливості підтримки та посилення життєздатності суб'єктів таких видів економічної діяльності, як промисловість, сільське господарство, будівництво та транспорт і зв'язок [5, с. 74-79].

У стратегічних планових документах Кабінету Міністрів України можна відшукати дещо ширший погляд на структуру РС вітчизняної економіки. Так, у Програмі економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» під базовими секторами економіки визначаються галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, житлово-комунального господарства [6, с. 57-78]. У розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» від 15.08.2012 р. [7] у розділі «Безпека у сфері фінансів РС економіки» зазначається, що «...значну загрозу у сфері фінансів РС економіки може становити невідповідність між активами та зобов'язаннями підприємств реального сектору, насамперед базових галузей економіки». Відтак, згадується поняття «базових галу-

зей економіки», що є складовою РС. Загрози національній безпеці у фінансовій сфері, які походять з РС та зазначаються у цьому розпорядженні, визначені для вітчизняних підприємств лише таких видів економічної діяльності, як промисловість та сільське господарство.

Отже, можна зазначити, що найбільш універсальним є поділ РС економіки на сектори: матеріального виробництва, торговельних послуг та індивідуальних (споживчих) послуг.

Особливої актуальності набувають також питання теоретико-методологічних аспектів формування та підвищення ефективності використання фінансового потенціалу РС економіки регіону, як чинника, що впливає на виробничо-господарську ситуацію стосовно швидкої зміни кон'юнктури внутрішнього й зовнішнього ринків.

Проблематика дослідження сутності фінансового потенціалу підприємств регіону та механізмів його формування і використання є сферою наукових досліджень багатьох вчених. Так, І. Брітченко, Н. Краснокутська, П. Комарецька, Ю. Сердюк-Копчекчі, Е. Терещенко у своїх працях досліджують теоретичні аспекти фінансового потенціалу. Територіальне розміщення фінансових ресурсів та взаємозв'язок цього процесу з формуванням фінансового потенціалу регіонів вивчають З. Герасимчук, Л. Петкова.

Проведений в роботі аналіз теоретичного матеріалу з проблеми визначення фінансового потенціалу РС економіки регіону свідчить, що більшість сучасних досліджень стосуються окремих аспектів поняття «потенціал», а саме:

- прихильники ресурсного підходу фінансовий потенціал підприємств визначають як обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими вони можуть розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат. Ці ресурси беруть участь у виробничо-господарській діяльності та залучаються для фінансування певних стратегічних напрямів розвитку підприємства, чим і забезпечують можливість трансформації ресурсного та виробничого потенціалів у результати діяльності підприємства [8];

- ототожнювати фінансовий потенціал підприємств з відносинами, що виникають на підприємствах з метою досягнення максимально можливого фінансового результату, запропонували прихильники іншого напрямку;

- розуміння під фінансовим потенціалом підприємств «сукупності можливостей, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів», закладене у дослідженнях К. Ільїної [9, с. 256].

Поширена думка, що фінансовий потенціал варто розглядати не тільки як здатність підприємств залучати та раціонально використовувати фінансові ресурси, але й як важливу відтворювальну складову виробничих потужностей підприємств, адже в міру зростання виробничих потужностей підприємств зростає їх фінансовий потенціал, що своєю чергою сприяє зростанню їх конкурентноздатності та стійкості. Цілком зрозуміло, що зростання доходів підприємств розширює внутрішні джерела інвестицій (підвищує інвестиційну надійність та привабливість підприємств для зовнішніх інвесторів). Іншими словами, фінансовий потенціал підприємств є характеристикою їх фінансо-

вої незалежності, стійкості та кредитоздатності [10, с. 16].

Г.В. Возняк розглядає фінансовий потенціал як складну динамічну систему, що об'єднує в собі як просторові, так і тимчасові характеристики, концентрує різні рівні зв'язків та відносин, має певні закономірності розвитку. На підтвердження вищевикладеного підходу автор наводить такі міркування:

– фінансовий потенціал відображає минуле, являє собою сукупність властивостей, нагромаджених системою у процесі її становлення і таких, що зумовлюють можливість її функціонування та розвитку. У цьому контексті «фінансовий потенціал підприємств» набуває значення «ресурсу»;

– фінансовий потенціал є характеристикою практичного застосування та використання наявних можливостей, що забезпечує розмежування реалізованих та нереалізованих можливостей. У цій «іпостасі» фінансовий потенціал підприємства набуває значення «резерву»;

– фінансовий потенціал підприємства орієнтований на розвиток. Будучи єдністю стійкого і мінливого станів, потенціал містить можливі елементи майбутнього розвитку.

Ця система має певні закономірності розвитку, від уміння використання яких вирішальною мірою залежить ефективність функціонування підприємств:

✓ фінансовий потенціал підприємств визначається його реальними фінансовими можливостями у сфері фінансово-економічної діяльності, причому не тільки реалізованими, а й нереалізованими з будь-яких причин;

✓ можливості будь-якого підприємств здебільшого залежать від наявності фінансових ресурсів і фінансових резервів, не залучених у виробництво та діяльність. Тому фінансовий потенціал підприємств характеризується також і певним обсягом фінансових ресурсів як залучених у виробництво й діяльність, так і ні, але підготовлених для використання;

✓ фінансовий потенціал підприємств визначається не тільки наявними фінансовими можливостями, але ще й навичками різних категорій персоналу до його використання з метою виробництва продукції, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку підприємств;

✓ рівень і результати реалізації фінансового потенціалу підприємства (обсяги виробленої продукції або отриманого доходу (прибутку)) визначаються також формою підприємництва та адекватною їй організаційною структурою [11, с.110].

ВИСНОВКИ

Отже, слід зазначити, що на сьогодні стійкий економічний розвиток регіонів значною мірою визначається ефективністю фінансово-кредитних відносин та здебільшого обумовлений фінансовою стабільністю суб'єктів господарювання, а тому питання формування та використання фінансового потенціалу РС економіки регіону набувають особливої ваги.

Список використаних джерел:

1. Іляш Н.І. Концептуальні підходи до визначення поняття "реальний сектор економіки". *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 59-62.

2. Маркс К. *Капитал. Критика политической экономии*. М.: Политиздат, 1985. Т. 3. 388 с.

3. Юрків Н.Я. *Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення: монографія*. Львів: ПАІС, 2012. 400 с.

4. Семенов А. *Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції*. *Фінанси, учет, банки*. 2010. № 1 (16). С. 181-188.

5. *Модернізація України - наш стратегічний вибір: Щорічне послання Президента України до Верховної Ради України*. К.: НІСД, 2011. 432 с.

6. *Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава*. Комітет з економічних реформ при Президенті України. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.

7. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки України у фінансовій сфері. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 569-р від 15.08.2012 р. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>

8. Семенов Г.А. *Фінансове планування і управління на підприємствах*. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.

9. Ільїна К. *Фінансовий потенціал інноваційного розвитку підприємства*. Формування ринкової економіки в Україні. 2009. №19. С. 256-261.

10. Левицька І.В. *Проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості*. *Економіка харчової промисловості*. 2010. № 3. С. 14-18.

11. Возняк Г.В. *Фінансовий потенціал реального сектора економіки регіону: підходи до формування та використання*. *Регіональна економіка*. 2012. № 1. С. 107-116

References

1. Ilyash N.I. Conceptual approaches to the definition of "real sector of the economy". *Innovative economy*. 2013. № 8. pp. 59-62. (in Ukrainian)

2. Marks K. *Capital. Criticism of political economy*. Moscow: Politizdat, 1985. Vol. 3. 388 p. (in Russian)

3. Yurkiv N.Ya. *Economic security of the real sector of the economy of Ukraine: strategic priorities and theoretical and methodological foundations of provision: monograph*. Lviv: PAIS, 2012. 400 p. (in Ukrainian)

4. Semenoh A. *Interaction of banking and real sectors of the economy of Ukraine: main tendencies*. *Finance, accounting, banks*. 2010. № 1 (16). pp. 181-188. (in Ukrainian)

5. *Modernization of Ukraine - Our Strategic Choice: Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: NISS, 2011. 432 p. (in Ukrainian)

6. *A prosperous society, a competitive economy, an effective state*. Committee on Economic Reforms under the President of Ukraine. Official website of the Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <http://www.kmu.gov.ua>. (in Ukrainian)

7. *On approval of the Concept of ensuring Ukraine's national security in the financial sphere*. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. No 569-r of August 15, 2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80> (in Ukrainian)

8. Semenov H.A. *Financial planning and management at enterprises*. Kyiv: Center for Educational Literature, 2007. 432 p. (in Ukrainian)

9. Ilina K. *Financial potential of enterprise innovation development*. *Formation of a market economy in Ukraine*. 2009. № 19. pp. 256-261. (in Ukrainian)

10. Levytska I.V. *Problems of intensification of reproductive processes at food industry enterprises*. *The economy of the food industry*. 2010. № 3. pp. 14-18. (in Ukrainian)

11. Vozniak H.V. *Financial potential of the real sector of the regional economy: approaches to the formation and use*. *Regional economy*. 2012. № 1. pp. 107-116 (in Ukrainian).

ГУРІНА

Ганна Сергіївна
gurina_gs@ukr.net

УДК 339.564

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АВІАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ПРИ ЗМІНІ ЕКОНОМІЧНОГО ТА
ПОЛІТИЧНОГО ВЕКТОРУк.е.н., доцент,
Національний авіаційний
університетSTRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF
THE AVIATION COMPLEX IN CHANGE OF ECONOMIC AND POLITICAL
VECTOR*HURINA Hanna Serhiivna – PhD in Economics, Associate Professor, National aviation university, Kyiv, Ukraine*

Стаття характеризує сучасний стан та потенційні можливості розвитку експортного потенціалу авіаційного комплексу України за умови переорієнтації та зміни вектору політичного та економічного життя. Також аналізується можливість співпраці з нетрадиційними регіонами в галузі авіації. Потенціал авіаційної промисловості створює можливості для збільшення обсягів розробок і виробництва авіаційної техніки, зокрема регіональних пасажирських і транспортних літаків, авіаційних двигунів, бортового радіоелектронного обладнання, орієнтованого на використання супутникових систем зв'язку, навігації та спостережень, вертольоти та літальні апарати малої авіації, зокрема безпілотні. Пріоритетом повинні стати утворення на базі підприємств авіаційної промисловості конкурентоспроможного комплексу вітчизняного авіабудування, здатного задовольнити потреби держави у сучасній авіаційній техніці і завойовувати нові ніші на світових ринках.

* * *

Статья характеризует современное состояние и потенциальные возможности развития экспортного потенциала авиационного комплекса Украины при переориентации и изменения вектора политической и экономической жизни. Также анализируется возможность сотрудничества с нетрадиционными регионами в области авиации. Потенциал авиационной промышленности создает возможности для увеличения объемов разработок и производства авиационной техники, в частности региональных пассажирских и транспортных самолетов, авиационных двигателей, бортового радиоэлектронного оборудования, ориентированного на использование спутниковых систем связи, навигации и наблюдения, вертолеты и летательные аппараты малой авиации, в частности беспилотные. Приоритетом должны стать создание на базе предприятий авиационной промышленности конкурентоспособного комплекса отечественного авиастроения, способного удовлетворить потребности государства в современной авиационной технике и завоевывать новые ниши на мировых рынках.

* * *

Introduction. In modern conditions, one of the main prerequisites for the effective functioning of the national economy, the key to its dynamic development is the expansion of export potential. Accordingly, the strategic task is a large-scale increase of Ukraine's presence in foreign markets. The partial or total loss of traditional markets that has taken place in recent years has strengthened the need to find effective solutions for the development of Ukrainian exports.

Results. Therefore, foreign investment should occupy a special place in the structure of foreign economic priorities of economic development. At the same time, in the face of aggravation of global competition between countries, national economic policy should be oriented not so much on the direct participation of countries in world investment processes, but on creating conditions for their investment cooperation on a partnership basis, both on the national and international markets, as the Ukrainian aviation complex requires significant financial and modern state support. The strategic potential of an enterprise is characterized not only by the existing resources but also by the potential opportunities of an enterprise to increase the efficiency of their usage. As such opportunities we can identify the qualifications of employees, the existence of resources, minimizing risks at fulfilling the set tasks etc. Managing the process of the strategic potential formation of an enterprise in a volatile and unforeseeable environment is extremely important, as it gives a possibility to analyze the influence of extrinsic and intrinsic environment factors and to predict the existence of potential dangers and ways of their elimination. Currently an enterprise encounters more and more ambiguous risky situations which directly influence the general strategy of its performance. These factors can be outlined, defined and minimized by their risk factors while conducting external economic activities.

Conclusion. Effective state policy in the conditions of technological modernization of the economy should focus on stimulating the increase of investment and innovation activity of the aviation complex, but also take into account the importance and priority of the directions of development of innovation activity in the middle of the state for the implementation of projects with a higher level of investment and innovation attractiveness.

Ключові слова: зміни вектору політичного та економічного життя, виробництво авіаційної техніки, потенціал авіаційної промисловості, потенційні можливості розвитку

Ключевые слова: изменения вектора политической и экономической жизни, производство авиационной техники, потенциал авиационной промышленности, потенциальные возможности развития

Keywords: changes in the vector of political and economic life, production of aviation technology, aviation industry potential, potential development opportunities

ВСТУП

Протягом останніх років український експорт демонструє поступову географічну диверсифікацію через зменшення орієнтованості України на ринки країн СНД, хоча ці ринки й досі залишаються традиційними для українських виробників (у 2017 р. частка експорту товарів на ринки СНД становила 16,5 %). У сучасних умовах однією з головних передумов ефективного функціонування національної економіки, запорукою її динамічного розвитку є розширення експортного потенціалу. Відповідно, стратегічним завданням є масштабне зростання присутності України на зовнішніх ринках. Часткова або повна втрата традиційних ринків, яка відбулася протягом останніх років, підсилюють необхідність пошуку ефективних рішень для розвитку експорту української продукції.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Експортною стратегією України [3] обрані сектори економіки, серед яких зокрема:

- сектор виробництва запчастин та комплектуючих виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості (українська аерокосмічна галузь є консолідованим сектором, який виробляє авіаційну та космічну техніку, а також частини та комплектуючі до них);

- сектор машинобудування (у секторі домінує легке машинобудування: турбогвинтові двигуни, газотурбінні двигуни, насоси, ізольовані проводи та кабелі для транспортних засобів. Важке машинобудування включає: транспортні засоби, залізничні і трамвайні локомотиви, частини та комплектуючі до них).

При аналізі економіки та показників зовнішньої торгівлі, потрібно приділяти увагу також структурі економіки країн, які досліджуються, що має вплив на динаміку та специфіку їх розвитку. Крім того, досить важливим аспектом при розгляді показника співвідношення експорту/імпорту є можливість покриття наявного дефіциту торговельного балансу притоком капіталу, фінансових ресурсів в країну.

Зовнішньоекономічні зв'язки між авіаційними комплексами України та країн ЄС і США розпочалися ще у 90-х рр.. XX ст., коли при проектуванні літака Ан-140 були застосовані ряд авіаційних систем та агрегатів компаній з цих країн. У проєкті українського літака Ан-140 були застосовані системи та агрегати таких компаній, як французькі Thales, Liebherr, EROS, Satory та Deutsch, німецькі MAN Technologies, HELLA, Hawker та PALL, англійські Meggitt та Raychem, американські Rockwell Collins та AirCruiser. Крім того, у цей час американські та європейські компанії розгорнули активну маркетингову діяльність на українському ринку та запропонували для українських авіатранспортних компаній та державних установ готові літаки, вертольоти, авіаційні двигуни тощо. При розробках літаків Ан-148 та Ан-158 кількість застосованих авіаційних систем та агрегатів від компаній країн ЄС та США була збільшена. Нині відмічається тенденція розширення зовнішньоекономічних зв'язків між авіаційними комплексами України та країн ЄС і США.

ДП «Антонов» має ряд спільних підприємств,

зокрема, «Ruslan SALIS GmbH» у м. Лейпціг та «Ruslan International Ltd» у м. Лондон. Ці компанії здійснюють авіап перевезення на літаках Ан-124 «Руслан» [1]. У той же час до науково-дослідної та експериментальної бази європейських та американських компаній українська авіаційна промисловість доступу не має.

В умовах глобалізації економічних відносин заслуговує увагу на дослідження таких експортних зовнішньоекономічних зв'язків авіаційного комплексу України як:

- створення за кордоном українських сервісних центрів з обслуговування авіаційної техніки марки «Антонов», ПАТ «Мотор Січ». Наприклад, експлуатація нових літаків сімейства Ан-148/158/178 потребує активізації розвитку комплексної системи підтримки замовників та експлуатантів літаків «Ан», у т.ч. розвитку інфраструктури після продажного обслуговування літаків, що сприятиме збуту літаків на існуючих та перспективних світових авіаційних ринках, а також здійснення та забезпечення експлуатації пасажирських і транспортних літаків «Ан»;

- створення спільних підприємств з виготовлення авіаційної техніки (вузлова зборка, виготовлення невисокотехнологічних конструкцій). Наприклад, співробітництво ДП «Антонов» з компаніями Саудівської Аравії (СА) на основі угоди між ДП «Антонов» та саудівською компанією «Taqnia Aeronautics» з питань розробок та спільного виробництва на території СА легкого транспортного літака на базі Ан-32 у взаємодії з Науково-технологічним центром ім. короля Абдулазіза;

- створення спільних підприємств з експлуатації української авіаційної техніки на умовах лізингу.

Така експортна діяльність, як показує досвід (сервісний центр ПАТ «Мотор Січ» в ОАЕ, СП ПАТ «Мотор Січ» в Білорусії, СП ДП «Антонов» «Ruslan SALIS GmbH» та «Ruslan International Ltd» тощо) є прибутковими видами економічної діяльності. Україна ж навпаки, отримала чудовий шанс зміцнити власну оборонну промисловість і, відповідно, позиції на міжнародному ринку озброєнь. Сьогодні Захід розглядає український оборонно-промисловий комплекс (ОПК) як альтернативу російським постачальникам. І навіть в умовах війни і дефіциту коштів нам є, що запропонувати світу. Завдяки кадровому та ресурсно-виробничому потенціалу Україна може заповнити низку виробничих ніш конкурентною та якісною обороною продукцією.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відтак, незважаючи на складну економічну ситуацію, за останні два роки на базі українського ОПК були розроблені нові модифікації бронетехніки і систем залпового вогню, сучасні протитанкові ракетні комплекси, високоточні артилерійські снаряди тощо. Завдяки цьому цілий ряд підприємств оборонної галузі зміг значно наростити обсяги виробництва і зберегти робочі місця. Збільшення воєнного бюджету України стало позитивним імпульсом також і для експортних показників. Ключовим фактором позитивних результатів стала реалізація стратегії виходу на азійські ринки озброєнь.

Українська авіаційна галузь протягом останніх двадцяти років активно співпрацювала з авіаційною галуззю КНР, зокрема з науковими та виробничими компаніями авіаційної промисловості. Компанії авіаційної промисловості КНР були зацікавлені в отриманні нових авіаційних технологій, ноу-хау або закупівлі нових високотехнологічних авіаційних товарів (авіадвигунів, агрегатів, приладів тощо). Наприклад, ДП «Антонов» на замовлення КНР проектував крило для китайського регіонального літака. ПАТ «Мотор Січ» експортував до КНР великі партії авіадвигунів для вертольотів та літаків. Останнім часом компанії КНР виказують зацікавленість в отриманні конструкції та технології виготовлення транспортного літака Ан-178. Згорання коопераційних зв'язків українських компаній з виробництва авіаційних товарів з РФ вимагає переоцінки зовнішньоекономічних зв'язків між авіаційними комплексами України та інших країн. Тому актуальними питаннями стало імпортозаміщення авіаційних товарів з РФ (матеріалів, агрегатів, приладів); пошуку ринків збуту українських авіаційних товарів, як фінальних виробів (Ан-140, Ан-74, Ан-32, Ан-148/158, Ан-178), так і комплектуючих різних рівнів (авіадвигуни, агрегати, прилади), що вироблялись на українських підприємствах; формування нового або модернізація існуючого модельного ряду літаків; формування нової кооперації з виробництва авіаційної техніки; забезпечення виконання експортних контрактів (Індія, модернізація Ан-32 до рівня Ан-32Е; Куба, поставка літаків Ан-158). У сфері авіабудування Україна традиційно зберігає особливі позиції. Яскравий приклад – середньомагістральний військово-транспортний літак Ан-70, який розробили на АНТК ім. О.К.Антонова. Європейський аналог Ан-70 – Airbus A400M поступається українському літаку за характеристиками і можливостями. Нещодавно також було узгоджено продаж Саудівській Аравії літаків «Антонов» сімейств Ан-132, Ан-148 та Ан-178. У контексті поглиблення економічної взаємодії країн стимулювання інвестиційної активності, удосконалення механізмів залучення інвестицій, повне і всебічне використання потенціалу визначається як вагома складова формування ефективної і рівноправної інтеграції України до світового співтовариства. Відтак, іноземне інвестування має посідати особливе місце у структурі зовнішньоекономічних пріоритетів розвитку економіки. Разом з тим, за умов загострення глобальної конку-

ренції між країнами, національна економічна політика має бути орієнтована не стільки на пряму участь країн у світових інвестиційних процесах, скільки на створення умов для налагодження їх інвестиційного співробітництва на партнерських засадах як на національному, так і на міжнародному ринках, оскільки український авіаційний комплекс потребує значної фінансової та сучасної державної підтримки.

Варто також відзначити і вітчизняну ракетобудівну галузь, яка особливо залежала від російського ринку. Серед останніх досягнень у переорієнтації на західного замовника можна відзначити участь КБ «Південне» у створенні ракетноносія Antares (виробництва США). Компанія Boeing також виявила інтерес до українських моторів. Двигуни і ракетноносії для американців будуть виробляти на базі заводу «Південмаш» і КБ «Південне». Останнє вже випускає двигуни для ракетноносія легкого класу Vega Європейської космічної агенції.

ВИСНОВКИ

Ефективна державна політика в умовах технологічної модернізації економіки має орієнтуватися на стимулювання нарощування обсягів інвестиційно-інноваційної активності авіаційного комплексу, однак, і враховувати важливість і пріоритетність напрямів розвитку інноваційної активності в середині самої держави на реалізацію проектів із вищим рівнем інвестиційно-інноваційної привабливості.

Список використаних джерел

1. ДП «Антонов». URL: <https://www.antonov.com>
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
3. Духа М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

References

1. State enterprise «Antonov», URL: <https://www.antonov.com> (in Ukrainian)
2. Ministry of Economic Development and Trade, Strategic Trade Development Roadmap URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (in Ukrainian)
3. Dykha M.V. Socio-economic development of Ukraine: directions and means of realization: monograph. Kyiv: Center for Educational Literature, 2016. 388 s. (in Ukrainian)

САДОВЕНКО

Єгор Іванович

УДК 336.7

МІСЦЕ ВТОРИННОГО РИНКУ У СТРУКТУРІ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

магістр, Інститут
післядипломної освіти,
Київський національний
університет імені Тараса
Шевченка

SECONDARY MARKET PLACE IN THE SECURITIES MARKET
STRUCTURE

SADOVENKO Yehor Ivanovych – master, Institute of Postgraduate Education, Kyiv National University after Taras Shevchenko

У статті досліджено поняття «механізм функціонування ринку цінних паперів». Виділено критерії класифікації ринку цінних паперів. Розглянуто механізм функціонування ринку цінних паперів, що залежить від складових елементів цього ринку (тобто її структури) і встановлено поділ на сектори. Прослідкована певна економічна залежність між обсягом капіталу, який залучений в обіг, рівнем його доходності, мотивами учасників ринку, що знаходить відображення у формуванні ринкової ціни на підставі попиту та пропозиції.

* * *

В статье исследовано понятие «механизм функционирования рынка ценных бумаг». Выделены критерии классификации рынка ценных бумаг. Рассмотрены механизм функционирования рынка ценных бумаг, зависит от составляющих элементов этого рынка (т.е. ее структуры) и установлено разделение на секторы. Прослежена определенная экономическая зависимость между объемом капитала, который вовлечен в оборот, уровнем его доходности, мотивами участников рынка, находит отражение в формировании рыночной цены на основании спроса и предложения.

* * *

Introduction. The process of globalization is most likely to happen in the financial sector, and the largest dependence on the world situation is felt on the stock markets, the level of development of which is one of the key factors in the effective economic development of the state as a whole. One of the segments of the financial market that contributes to the accumulation of capital for further investment in the industrial sphere, the structural restructuring of the economy, the positive dynamics of the social structure of the society, and the welfare of citizens through the possession and free disposal of securities, is the market of securities, including its non-profit. The main component is the secondary market, the existence of which contributes to the redistribution of ownership rights and enhancement of the equity of securities.

Purpose of the article is to determine the place of the secondary market in the securities market structure.

Results. The article deals with the concept of "the mechanism of the functioning of the securities market". The criteria for classification of the securities market are highlighted. The mechanism of functioning of the securities market, which depends on the components of this market (ie its structure), is considered, and the subsection on sectors is established. A certain economic dependence is observed between the amount of capital employed in the turnover, the level of its profitability, motives of market participants, which is reflected in the formation of a market price on the basis of demand and supply.

Conclusion. Consequently, the market as a complex, polysystem education has an extremely rich structure. Its components are markets: goods, capital, financial and credit, currency, labor resources, information, so-called tiny, as well as market infrastructure. The market infrastructure is understood by the system of state, private and public institutions (organizations and institutions) and technical means that serve the interests of market relations subjects, provide for their effective interaction and regulate the flow of commodity-money flows. Distinguish the organizational-technical, financial-credit and research and research infrastructure of the market.

Ключові слова: фінансування, капітал, цінні папери, ринкова ціна, суб'єкти ринку, попит

Ключевые слова: финансирование, капитал, ценные бумаги, рыночная цена, субъекты рынка, спрос

Keywords: financing, capital, securities, market price, market actors, demand

ВСТУП

Процес глобалізації найдинамічніше відбувається у фінансовій сфері, а найбільшу залежність від світової кон'юнктури відчувають саме фондові ринки, рівень розвитку яких є одним із ключових чинників ефективного економічного розвитку держави загалом. Одним із сегментів фінансового ринку, який сприяє акумулюванню капіталу для подальших інвестицій у виробничу сферу, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, підвищенню добробуту громадян за рахунок володіння та вільного розпорядження цінними паперами, є ринок цінних паперів, в т.ч. і його невід'ємна складова –

вторинний ринок, існування якого сприяє перерозподілу прав власності та підвищенню ліквідності цінних паперів. Аналіз останніх досліджень і публікацій: дослідженню проблем і перспектив розвитку ринку цінних паперів присвячені праці багатьох вчених, зокрема, А.О. Богатова, Д.В. Бочулі, О.Й. Вівчара, А.Д. Гаденка, Г.М. Терещенка та ін.

МЕТА СТАТТІ – визначити місце вторинного ринку у структурі ринку цінних паперів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі використані такі методи аналізу як зовнішній та внутрішній аналіз, аналіз із застосуванням порівняння, групування факторів, а також інші методи

наукового пізнання економічних явищ.

РЕЗУЛЬТАТИ

Механізм функціонування ринку цінних паперів – це взаємодія різних суб'єктів ринку, пов'язана із здійсненням фондових операцій. Він регламентується чинним законодавством і залежить:

- від концепції розвитку фондового ринку в національній економіці;
- конкретної фінансової політики того чи іншого регіону, компанії, організації;
- взаємного впливу держави та ринку цінних паперів.

Ефективність роботи ринку цінних паперів багато в чому визначається рівнем розвитку інфраструктури, вільної конкуренції та цивілізованого перерозподілу власності.

Механізм функціонування ринку цінних паперів має свої особливості, які пов'язані:

- з конкретною структурою обертання цінних паперів;
- діловою активністю учасників ринку;
- загальним станом економіки;
- обраною моделлю ринку.

При цьому ринок повинен враховувати специфіку і природу окремих видів цінних паперів як фінансових інструментів, наприклад коносаментів, товарних та фінансових ф'ючерсів, опціонів, векселів, пов'язаних із фінансовими ресурсами і ринком позичкового капіталу.

Механізм функціонування ринку цінних паперів залежить від складових елементів цього ринку (тобто її структури) і поділяється на сектори:

- 1) за структурою учасників: емітенти, інвестори, посередники;
- 2) за економічною природою цінних паперів, по їх відношенню до власності (володіння, розпорядження, користування);
- 3) у зв'язку цінних паперів з випуском, первинним розміщенням і подальшим зверненням (первинний і вторинний ринок). На первинному ринку відбувається випуск цінних паперів в обіг (емісія), а на вторинному ринку – здійснення різних фондових операцій за вже випущеними цінними паперами;
- 4) за емітентами та інвесторами (держава, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи);
- 5) за громадянством емітентів та інвесторів (резиденти і нерезиденти);
- 6) за територією, на якій обертаються цінні папери (регіональний, національний і світовий ринки);
- 7) за ступенем ризику (високо-, середньо- і низькоризиковий ринок).

Подібно до фінансового ринку, фондовий ринок можна умовно поділити на ряд частин – секторів. Класифікувати ринок можна за такими критеріями: спосіб розміщення цінних паперів: первинний та вторинний ринок.

1. Вид розміщення цінних паперів: ринок, на якому цінні папери розміщуються прямим зверненням емітента до покупця, ринок, на якому цінні папери розміщуються через інституціонального інвестора.

2. Місце операцій з цінними паперами: повна фондова біржа, позасписковий біржовий ринок, торгівля «з прилавка», «третій ярус».

3. Економічна природа ЦП.

4. Суб'єкти випуску ЦП: ринок державних позик,

ринку муніципальних позик, ринок цінних паперів підприємств та організацій.

5. Термін обігу ЦП.

6. Територія обігу ЦП.

7. Механізм виплати доходу: фіксований, змінний.

8. Поведінка суб'єктів ринку: «ведмежий ринок», «бичачий ринок».

Випуск цінних паперів являє собою безпосередній продаж ЦП емітентом і їх придбання інвесторами або посередниками вперше. Ці операції виконуються на первинному ринку. Він об'єднує фазу конструювання нового випуску ЦП та їх первинне розміщення. Головна функція первинного ринку полягає у мобілізації й централізації капіталу, перетворення відносно невеликих заощаджень населення у великий капітал, у забезпеченні більш повного та швидкого переливу заощаджень в інвестиції за ціною, що задовольняє всіх учасників [1, с. 77].

Вторинний ринок слугує засобом постійного переходу капіталу від однієї форми в іншу. Основним принципом цього ринку є ліквідність. Високий ступінь ліквідності ЦП залучає на фондовий ринок додаткові грошові капітали та разом з їх дохідністю слугує критерієм для вкладання коштів в акції та облігації [2, с. 40].

У певному розумінні вторинний ринок зумовлює роботу первинного, тому, що від налагодженості роботи вторинного ринку залежить ліквідність цінних паперів. Вторинний ринок характеризується більш складною системою взаємодії – біржової та позабіржової торгівлі цінними паперами.

Біржовий та позабіржовий ринок є взаємозв'язаними частинами фондового ринку. Особливість біржі полягає, що тут діє індивідуальний вкладник, а на позабіржовому навпаки, діє колективний вкладник в особі великих кредитно-фінансових інститутів, комерційних банків, страхових компаній.

У цілому фондовий ринок переживає період перетворень, обумовлених технічними та технологічними передумовами, що викликають глибокі зміни законодавчого та регулятивного характеру. Створення нових технологій робить більш жорстокою конкуренцію між інфраструктурними організаціями, регіональними центрами, примушує професійних учасників ринку інтенсивно розвивати технології з метою їх здешевлення, зниження витрат для клієнтів та пошук нових ефективних форм управління.

Первинний ринок виступає засобом розподілу вільних ресурсів, при чому забезпечуючи спрямованість капіталу у процесі його обігу з метою створення додаткової вартості.

В економічній літературі головною метою вторинного ринку вважається забезпечення ліквідності цінних паперів, тобто створення умов для торгівлі емітованими раніше цінними паперами [3, с. 10-12]. Функціонування вторинного ринку сприяє більш ефективному розміщенню цінних паперів на первинному ринку.

Але операції, що відбуваються на вторинному ринку, передбачають перехід цінного папера від одного власника до іншого протягом усього терміну існування цінного папера і не збільшують загальної кількості цінних паперів та загального обсягу інвестицій в економіку.

Проте вторинний ринок забезпечує переміщення

фінансових ресурсів та завдяки можливості вільної купівлі (продажу) цінних паперів дозволяє окремим господарюючим суб'єктам утримувати належний рівень фінансового стану [8].

Якщо цінні папери перепродаються на вторинному ринку, відбувається вивільнення капіталу, який був інвестований першими інвесторами, при цьому емітент зберігає кошти, отримані від реалізації, облігацій або інших фінансових активів. Операції, які здійснюються на вторинному фондовому ринку, забезпечують процес безперервного обігу капіталу, що був інвестований через первинний ринок, та перерозподіл вивільнених ресурсів між учасниками ринку.

Особливістю вторинного ринку є велика кількість цінних паперів та інших фінансових інструментів, що знаходяться в обігу.

Вторинний ринок завдяки змінам курсових динамік та обсягів торгів виступає важливим індикатором перспектив розвитку як окремих підприємств та установ, так і певних галузей економіки в цілому, виражаючи інвестиційні переваги учасників ринку [11, 12, 13, 14].

Однак для динаміки курсів цінних паперів характерні певні особливості, які ускладнюють одно значність розуміння поведінки учасників ринку та пріоритетів інвесторів стосовно розміщення капіталу.

Існує певна економічна залежність між обсягом капіталу, який залучений в обіг, рівнем його доходності, мотивами учасників ринку, що знаходить відображення у формуванні ринкової ціни на підставі попиту та пропозиції.

Попит на інвестиційний капітал залежить від можливості отримання доходів від використання капіталу, але збільшення обсягу капіталу, який залучається до процесу суспільного відтворення, обмежен об'єктивними можливостями стосовно створення матеріальних та нематеріальних благ. Тому зростання розміру капіталу, що залучається у реальні сектори економіки на перних етапах її розвитку, буде призводити до зниження доходності.

Таку залежність відмітив ще А. Сміт, визначивши, що зі зростанням у країні капіталів неминуче зменшується прибуток, який можна отримати від застосува-

ння їх у справу.

ВИСНОВКИ

Отже, ринок як складне, полісистемне утворення має надзвичайно багату структуру. Його складовими є ринки: товарів, капіталу, фінансово-кредитний, валютний, трудових ресурсів, інформації, так званий тіньовий, а також ринкова інфраструктура. Під інфраструктурою ринку розуміють систему державних, приватних і громадських інститутів (організацій і установ) і технічних засобів, що обслуговують інтереси суб'єктів ринкових відносин, забезпечують їхню ефективну взаємодію та регулюють рух товарно-грошових потоків. Розрізняють організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково-дослідну інфраструктуру ринку.

Список використаних джерел

1. Бєленький П.Ю., Шевченко-Марсель В.І. Інфраструктура фінансового ринку в системі соціально-економічного розвитку регіону. НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2004. 122 с.

2. Цінні папери: підручник / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2011. 1094 с.

3. Бровков С.М., Руденко Л.В. Валютно-фінансові механізми в міжнародному бізнесі: світовий досвід і українська практика. Київ: Агентство «Україна», 2001. 380 с.

4. Грідчина М.В., Субботович Ю.Л., Томчишина К.М. Фінанси (теоретичні основи): підручник. Київ: МАУП, 2002. 280 с.

References

1. Bielienkyi P.Yu., Shevchenko-Marsel V.I. Infrastructure of the financial market in the system of socio-economic development of the region. NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies. Lviv, 2004. 122 p. (in Ukrainian)

2. Securities: tutorial / V.D. Bazylevych, V.M. Sheludko, N.V. Kovtun et.al.; ed. V. D. Bazylevych. Kyiv: Znannia, 2011. 1094 p. (in Ukrainian)

3. Brovkov S.M., Rudenko L.V. Financial and monetary mechanisms in the international business: world experience and Ukrainian practice. Kyiv: Agency "Ukraine", 2001. 380 p. (in Ukrainian)

4. Hridchina M.V., Subbotovych YU.L., Tomchyshyna K.M. Finance (theoretical basis): tutorial. Kyiv: MAUP, 2002. 280 p. (in Ukrainian)